کۆمان کۆمان گۆرانەوە … کەریم کاکە … 59

59

دەڵێی ئێستایە، دایکم بە کاخەز و پێنووسەوە لە تەنیشت خۆی دانام، کات بەرە بەری بوونەوەی رادیۆی شۆڕشە، رادیۆی ((ئێرە دەنگی ..)) دەنگێگ ئەو رستەی بە دنیادا باوەکردەوە، لە گوێ دەتگوت کانیی بەهارانەیە و لەپێ لە بن کەپکە شاخێ دەتەقێتەوە و بەسەر ئەشکەفتێکدا تاقگەیەك بە سەر دۆڵدا دەپژێنێ، ئەو لێکچوونە لە خۆوە نیە، من کانی بەهارانەم بە دەنگ و رەنگەوە دیتووە، ئێستا کاتی کانیی بەهارانە نیە، رادیۆی (ئێرە..) بە قسەی ژنەکەی کۆمانی پشتمان بێت، شار هەر هەموو شار بە جاش و پۆلیس و جەردە و دز و شێتیشەوە گوێیاندەدایە..
لە تەنیشت دایکم دانیشتووم، باشە بۆچی ئەو کاتەی بێ نووسینی نامە هەبژارد؟ تێنەگەیشتم، بەڵام لەوە گەیشتبووم کاتێ دایکم حەزی دەچێتە شتێ ئیسترەم دەبێ بیگاتێ، جار هەبووە دەستی لە هەویر بووە، خولیای بازاڕ لە سەری گەڕاوە، هەویری وەلا ناوە، عەبای بە سەر داداوە و ڕێی بازاڕی گرتێتەبەر..
ئێ، بە خوێنەری خۆم بڵێم، دایکم دەڵێ و من دەیناسم، نامە بێ خاڵە عەریفەکەم دەنووسم، لەوانەیە لە دەڤەری شەنگال و ئەولا بووبێت، وا بزانم نامە تەواو نەببوو رادیۆ بڕوە، دیارە ساتی هەناسە لە خۆبینە، پیری سوارچاکان یەك دوو جار گۆچانەکەی بە زەوی دادا، واتە قۆوقەپ، دەمانزانی دەڵێ:
ئەوەی قسە بکات ئەو گۆپاڵەی تێدەبڕم..
پیری سوارچاکان بە قسەی خەڵك بێت دەوی زۆر پیس بوو، بەڵام لە جوێنەکانی پیسیم نەدەدیت و بڕنم نەدەکرد، ئا، ئەوە بۆم باشە، لەو سەر و بەندە نانی ئێوارەمان دەبردە ژوورەکەی پیری سوارچاکان و گوێی کەساران تا درەنگی شەویش لە کنیان دەماینەوە، رادیۆی شۆڕش لەو سەرەتای شۆڕشە هەر پێشمەرگەیێ شەهید با ناوی دەخوێندەوە، هەر جاشێ، سەربازێ پەیوەندی بەهێزی پێشمەرگەوە کردبا، ناوی دەخوێندەوە، هەر دەڵێی ئێستایە رادیۆ گوتی:
عەریف شەفیق… بە خێی ….سەربازەوە هاتە ڕێزی پێشمەرگەی کوردستانەوە…
ژمارەی سەربازەکانم لە یاد نیە، بەڵام لە یادمە، دایکم مستێکی لە

سینگی خۆی دا و گوتی:
براکەم، ئەوە تۆی، گەیشتیە ئەو، خۆ من …
بابم گوتی:
دەك ئافەرم، هەر ئەوەم لێ چاوەڕوان دەکردی..
پیری سوارچاکانی باپیرم شتێکی نزیك لەوەی گوت:
چۆتەوە سەر کوڕخا مەحموودی باپیرە گەورەی، خزمەتی بێگانە ناکات..
ئەو خاڵەم، یەکێ بوو لە هەمەدانیەکان، ئەوانەی وەختی خۆی لە مەلا مستەفا تووڕە بوون و لە هەمەدان گیرسانەوە و لەو ڕۆژی دوو درهەمیان هەبوو، دوایوەی گەڕانەوە و شتێك پاشتر لە بەغدایان کردەوە، ئەو پیاوە گێتبوویە دوو برا گەورەکەی کە ئەوانیش جەلالی بوون و بە جەلالی گەیشتنە قیامەت:
من لەگەڵ ئەوە و ئەوان نایەمەوە ناو حکومەت، بە تەنێ دەچمەوە..
بە تەنێ هاتبوەوە و چووبوەوە ریزی سەربازی، لە سەربازی مایەوە تا لە رادیۆ ناوی خوێندرایەوە، دڵتەوەبیرم دایکم خەمی لە نامەکەی دەخوارد، هێندەی پێوە ماندوو بووە، کەچی ناگاتە براکەی، راستە من نامەکەم دەنووسی بەڵام رستەکان هەمووی هی دایکم بوون، یەك وشەم نەدەگۆڕی و نەدەقرتاند، دایکم تا رستەیەکی دەگوت، تەواوی دەکرد، جاروبار بابم دەیویست لە راستکردنەوە یان جوانکردنەوەی رستەیەك یارمەتیبدات، دایکم لێیەرنەدەگرت، رستەی لە کەس وەرنەدەگرت، رستەی خۆی لە رستەی هەقایەتبێژ و رستەکانی ناو (مەم و زین) لا جوانتر و شیرینتر بوون..
دایکم وەك بڵێی شتێکی گەورەی بە سەردابێتەوە، گوتی:
ئەوجا، ئەو کاخەزە چ لێبکەم!
بابم بە بزەیەکەوە کە لەوێوە زانیم بزەی بابم بزەی بن سمێڵی بەفریی لە بزەی هەموو کەسێ جوانترە، گوتی:
حەوشەیەك دابەستەی بە سەردا ماوەتەوە!
باش بوو قسەکەی گوڵی کەسارانم بیرکەوتەوە:
کچم، بەسێ، کاخەزەکەت هەڵگرە، زۆرنابا براکەت و هەموو ئەوانەی بە چیا کەوتوون دڵنەوە..
بەڵام کەس ئەو قسەیەی گوڵی کەسارانی نەنکمی بە هەند هەڵنەگرت، ئاخر لە سەر لێواری تەکچوون بوو، لە سەر بەرماڵێ تەکچوو، بەرماڵی پاڵانەوە بێ گەڵانەوەی بینایی پیری سوارچاکان، پاشان گوڵی کەساران وردە وردە دەگەڕێمەوە، ئێستا بە دیار رادیۆوەین و هەواڵی ناخۆش دەبیستین..
لە رادیۆوە کارەساتەکەی ئەودیوی کەسنەزان، ئەو کارەساتەی ئێستاش پێوە کەس نەیزانی ئەو ئاگرە چۆن کەوتەوە کە ئەو هەموو خوێنەی لێکەوتەوە، ئاگرەکە لە ئاقاری (پەلکە ڕەش) و (باخچە) و ئەو ناوە

بوو، دیارە ژنەکەی سەعید ناوی لەو کارەساتە نا ئاگر، لە شیوەنەکە دەیگ:
ئاگر لە باخچەی سینەم بەربوو، پەلکی جەرگ و دم رەش هەگا..

لە بارەی ئاگرەکەی سەر سینەی ژنەکەوە رادی شتەکی کەمی گ، ل لە پشت کەسنەزانەوە کە هندە لە بەلاشاوەوە دوور نەبوو، هەوا لە گوللە خراتر دەگەیشتە کان:
((پل پشمەرگە، لە پ دەوریان دەگیر، دیارە دەستك لە پشت ئەو دەورگیرانە هەیە، پدەچ بەرپرس لە پشتەوە ئەو هزەی بە حوکمەت فرشتب، نا، کەس لە ناو هزەکەوە دەستی لەگ حوکمەت هەبووە و بە بتەل پەیوەندی کردووە، نا بە رکەوت وا کەوتەوە، نا...ئیدی دەوریان دەگیر و شە گەرمە و درژەدەکش و ری دەرچوون نیە و هزی پشتیوانیان ناگات، حەیف لەو دەستە دوازدەییە تاقە پشمەرگەیەك ب گانەوەی شەکەش دەرناچ!))
ئیدی پشت کەسنەزان ب پشمەرگە دەبتە کوشتارەگەی، کەلوکم، کەس تەرمی کو و برا و باب و مرد ناناستەوە، دەبابە بە سەریان کەوتبوو، لەگ زەوی پانبووەوە جگە لە ژنەکەی سەعید، ئەویش بە هی جەمدانیە گوینگدارەکەی سەری کەئەو شەوەی شار رووی لە چیا کرد، لە بن دەستی بوو، بی گوینگ دەکرد، دەست و پەنجەی خی ناسییەوە، ئاخر لە لایەکیەوە کەمتر لە قولانجکی تەواونەکرابوو، ژنەکەی بەو ج قولانجە جەمەدانیی گوینگداری دەستچنی خی ناسیەوە و لە ری جەمەدانیەکشەوە مردەکەی خی ناسیەوە، کە هەشت نە دە سا دەبوو ژن و مرد بوون...
دەن ئستاس جەمەدانیە خوناویە گوینگدارە تەواو نەکراوەکە، هگیراوە، لە ناو باولکی داخراوە..
پاشتر ئەکرەم بنە دیمەنکی شەکەی وا نیشاندایەوە:
((نەماندەزانی شە دەب، فکە هند لەپ ئاگری باراند، لەشکر هند خرا دەوری گرتین، دەبابە هند تیژ گەیشت، ئەوەی لە سەر پشاو بوو بە دخین توند کردنەوە رانەگەیشت، دەبابە رچکەیان بەستبوو، کەلکی دەستکردنەوەی نەبوو، ئازا ئەوە بوو هە و خ دەربازبکات، دەبینم سەعید و دەستەکەی چەقین و شەیان کرد، هاوارمانکرد:
شەی ختنە، هەن...
بە قسەی نەکردین، لە ئاودانەوە دیتم دەبابە گەیشتبووە سەریان..))
سەعدی گەورەش وای گابوە:

((من كەوتمە بن زنجیری دەبابەیەك لەو دەبابانەی دوازدە پشمەرگەكەیان پانكردەوە، لە ناو ئاودێكی تەسكی قوڕ خم كردە مردوو، دەبابە بە سەرمدا تێپەڕی، لە تاریكیی شەو خم زیندوو كردەوە و دەرباز بووم، ئەو ئازایەتیەی سەعید و دەستەكەی كردیان لە دەست كەس نایە..))
ئێمە لە دەموساتی رادیۆ، قوڕقەپ بە دیار رادیۆوەین، لە هەر كۆڕ پشمەرگەیێ شەهید با، دەمانزانی، رادیۆ ناوی دەخوێندەوە، بۆیە لە ساتی خوێندنەوەی ناوی شەهید هەموو دەستیان لە سەر دڵیان بوو، جاری وا هەبوو بە بیستنی ناوی یەكەمی ناوێك، زۆر نزیك بوو خەریك بوو هەناسە بوەستێ، بەڵام هاتنی ناوی دووەم یان سێیەم دوور دەكەوتەوە و هەناسە ئاسایی دەبۆوە، لەبیرمە رادیۆ گۆتی (حوسێن..)، دایكم تا مست بوو لە سینگی خۆی دا و گوتی: هەیێ حوسێنی برازامە..
باش بوو بە ناو هێنان و باب و باپیری شەهیدبوون لە كۆە خاڕ دوورکەوتەوە..

هەر لە رادیۆوە ناوی كۆە قوزەكەم بیست، ئەو كۆەی نامەی دڵداریی پێدەنووسیم و پێیدەخوێندمەوە، ئەو كۆەی بە شەهیدبوونی كچێكی شێت كرد و دواتر بە شێتایەتی ترومبێل شێلایی و گەیشتە گۆڕستان…
هەر لە رادیۆوە هەواڵی بریندار بوونی ئەو خاڵە هات كە هێشتا ئەو نامەی دایكم بە دەست و پێنووسی من بۆی نووسیبوو، دەقی نەشكاوە، نەنووشتاوەتەوە، لە ناو باول هەڵیگرتووە، ئیدی لە ماڵی ئێمە شین و زاریە، دیارە كەسیش ناوڕ بە دەنگی بۆند بگرێ، ئاخر جاش و پیاو خراپ بە كۆانێدا دەسووڕێنەوە و گریان لە هەر ماڵێكەوە بەرزبۆتەوە دەگەنە سەری، ئەگەر مردووەكە پشمەرگە بێ، یان لە ئاقاری پشمەرگە بێ، زیندووەكان رادەپێچن..
دایكم رۆژانە باولەكەی دەكردەوە، نامەكەی كە لە بن كاوەكەی عوسمان دانابوو، دەردەهێنا و تۆوپێ بە سەریدا دەگریا، هێند بە سەر نامە نەناردراوەكەدا گریا هێند گریا، وەختە بڕم هەر هێندەش بە سەر كاوە بەجێماوەكەدا گریاوە، لەبیرمە دایكم دەیگۆتە گوێی كساران:
مامۆژن، ئەدی نەتگۆ، بەو زوانە بە پێی خێی دڵتەوە، كوا؟ خۆ مەبەستت ئەوە نەبوو، بە مردوویی …؟!
بەڵام گوێی كساران……
باش بوو لابەلایی هەواڵێك گەیشت كە برینەكە سووك بوو، ئێستا گەاوەتەوە بەرەی شەڕ و لە جاران جوانتر شەڕدەكات

بیرمه له پ رادیوه ناوی شههیدمان نهدهبیست، ئخهیش دیاره چیدی پشمهرگه شههید نابن، من وای ب چووم، بهام به قسهی پیری سوارچاکان ب، سهرچیخچووم، دهیگوت:
باش دهکهن ناوی شههید ناخوننهوه، ئاخر خهك دهپسنن، باش دهکهن ب دوایی ههدهگرن..
بهوه زانیم من سهرچیخم و قسهی پیری سوارچاکان لهجیه، ههوای مهرگی قادر شهبی کهند و کهند و دوای حهفتهیهکیش له کوشتنی گهیشته مای ئمه، لهو حهفت رژهش رادی نه له ریزی مردووان نه لهریزی زیندووان ناوی قادری به زاریدا نههاتبوو، به بیستنی سهربردهی مردنی شهبی گهك تاسا، پیری سوارچاکانیش رستهترسناکهکهی گتهوه، که کهس چاوهی ئهوهی نهدهکرد له زاری ویهوه رستهیهکی وا دهرچ:
پیاو کهرب، کورد نهب
ئهوهشی گوت:
رهزای کوه ئامزام به ناوی منهوه ئهو کوهی ناو نا قادر، لهوهودوا با کهس ناوی من ههنهگر، دهزانم تهمهنی کورت دهب، له ناو قادران تهنا من بهك تهمهنم کرد، له بکه گندرهك بهك پتر ژیام..
رستهسوارهکهی خشی گتهوه، ئهو رستهیهی لهو ساتانه دهگوتهوه که بارودخ روو له خراپی دهبوو:
تهرهس تهرسی تکرد..
دوای ئهو ههموو ساهه سهربردهکهم به رسته و وشهوه وهك خی لهبیرماوه که کهسی دووهمی ناو سهرهاتهکه گابووی ووه:
((ههرسکمان بووین، ئهو گوتیه من و قادر: پیاوی چاکبن وهرن پکهوه خمان رادهستبکهینهوه، ئهو شهشه بهو تینوتی و برستی و دوور له کهسوکار به ئمه ناکر.
قادر لی تووهبوو: تا شهفت نیه، باسی چوونهوه دهکهیت!
منیش گوتم: ئمه شتی وا ناکهین..
ئهو تهواوك داما، به دهنگك وهك تازه له خهو رابو:
وایه، وهلا خ منیش ناچمهوه، بهام له بزاری وادهم..
شهو بهسهرداهات نهگهیشتینه ئاوایی، له بن درهختکی ناو گستانکی نزیك جادهی کیه ماینهوه و خهوتین، له ئاخر زهمانك له سهرم بهگاهاتم، له دزهخك له چکم بهئاگاهاتم، له دوو یان س دهسژی نزیك، له سهر سینگ نزیکتر بهگاهاتم، بهئاگاهاتنکی گژ و وژی وا بزانم ماوهیهك ههر له جی خم له سهر قوون دهسووام، دنیا تاریك بوو، نازانم دهستم بی گا، یان خی هاته ناو دهستم، ئهلهتریکهکهم ههکرد، خون له رانم رچکهی بهستبوو، ئهلهتریك

کەوتە سەر قادر کە شەقاوێ لەو لاوەی من راکشابوو، وەیش لە خۆن گەوزابوو، لەبیرمە تیشکی ئەلەتریکم خستە سەر جێی ئەو کە دەبوو لەولای قادرەوە بێت، نەمابوو، جەمەدانیەکەمم توند لە رانم بەست، بە قوونەخشکێ لە قادر نزیکبوومەوە، تاهو واە! سەراپا خوێنە، هەناسەی تێدانەمابوو، ئەویش دیارە هەر دەبێ لەو نزیکانە بێت، بەڵام بە بریندارى بێ تفەنگ چیم پێدەکرێ، ئەو رێیشت بە خۆو سێ تفەنەگەوە لە دەستدەرچوو، بەڵام من من بم، لە بن پەڕەی هەوریش بێت، تێڵی قادری لێدەکەمەوە))
پیری سوارچاکان لە هەمووان پتر بە مەرگی قادری شێهبی تێکچوو، منیش زۆر بێ گریام، گەڵك هەموو بێ ئەو شێهبیە گریانَ، پلکە بەندبژیش بەندەکی دیرۆژی پێداهەڵگێ:

هەی ناکەسبەچەی پێش دەرکێ
دەك خودا هەردوو دەستت بشکێ
کوو لێ پارە دەستتچووە
شێهبیی بەژن شلکێ

.....

لە بیرمە دوو سێ ژن بە دزیەوە سەردوولکەی وایان بە سەردا دەگێ بەردی دەتواندەوە، با پێکەوە گوێ لە هەندێکی بگرین:

کێرە و مجرێ بی لێ خاتری نەبی
کوو دەستت چووە قادری شێهبی
قادر قادرە، قادرە لاوێ
تەرەێ قادرم لە وڵاتی کێ
لە هەولێرەوە کوو بگەمە تێ!
کێرە و مجرێ بی لێ خاتری نەبی
کوو دەستت چووە قادری شێهبی
قادر قادرە، قادرێ داکی
چەقی لە دڵی گوللەی ناپاکی
گوری ساوابوو چووە بن خاکی
کێرە و مجرێ بی لێ خاتری نەبی
کوو دەستت چووە قادری شێهبی
قادر قادرە، قادرێ خوشکی
پشتێن قەفقەف و سەریش بە مشکی
چاوم نابینن قەت قەت بە هیشکی
کێرە و مجرێ بی لێ خاتری نەبی
کوو دەستت چووە قادری شێهبی
قادر قادرە، قادرێ بابی
لە چاوی بابێ قەد ئاوا نابی

مردنی شەران کوو دەبی وابی!
کەرە و مجرێ بی لێ خاتری نەبی
کوو دەستت چووە قادری شاەبی
قادر قادرە، قادری دەستی
لەگەڵ قادری خۆ سازم بەستی
لە ناو گۆڕیش دەستم لە بەستی
کەرە و.....
{ من سەردوولکەمەم لەبیرنەمابوو، دوای ئەو هەموو ساڵە لە زاری ژنێکی خزمیانەوە بیستمەوە}

ئێ بگەڕێمەوە کن رادیۆی(ئاپۆرە..)، هەر ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژاوابوون، ماڵی ئێمە بە باب و دایك و باپیر و نەنك و خوشك و براو زۆر جار ئامۆژاکانیش گوێیان خاوێندەکردەوە بۆ جوانتر و سووکتر بیستنی دەنگی رادیۆ، دەرگای حەوشەیان دادەخست، ئەگەر فریشتەش لە دەرگای دابا کەس لێی نەدەکردەوە، دیارە لە دەموساتی رادیۆ کەس بە سەر کەسەوە نەدەچوو، ئاخر شار هەموو گوێیان دەدایە رادیۆی شاەش، ئەو رادیۆیەی پیری سوارچاکان زۆر خۆشیدەوەیست، بەڵام لە دوای مەرگی قادری شاەبی، ساردبۆوە، لە رادیۆ لە شارش ساردبۆوە، لەبیرمە زۆر گوێی لە(کورد خائینێ)ی کاوێساغا دەگرت..
هەر لەو سەروبەندە گوێی کۆسارانی بە سەرداهات، ئیدی پیری سوارچاکان هەر لە رادیۆ نا لە زۆر شت ساردبۆوە، لە ژیان ساردبۆوە، دەبێت بڵێم تەمەنی من بە دیار رادیۆی شاەشەوە، رادیۆی (ئاپۆرە..)وە لەو ڕۆژەوە کۆتایی هات کە پیری سوارچاکان کۆتایی پێهێناو دەیگوت:
لە نزیك من مەیکەنەوە، بەڵام دواتر سەرکەوتنەکانم بۆ بگێڕنەوە
ئیدی منیش زۆر جار لە کاتی بوونەوەی رادیۆ، دەچووم وانەیەکم دەوردەکردەوە، دەبێت بڵێم من لەو دەمە پڕلی چوارەمی سەرەتایی بووم، یان دەچوومە لای دەلاقەی مەم و زین، لە بەرگە شینەکەم دەردەهێناو چەند دێرێکم لێی دەخوێندەوە، ئێستا لە خۆم دەپرسم، باشە من لە بارەی رادیۆوە بۆچی وا وابەستەی پیری سوارچاکان بووم؟ کاتێ حەزی لێبووە، حەزم لێبوو، حەزی لێبا، حەزم لێبا!! تێنەگەیشتم، ئێستاش تێنەگەیشتم..
بەر لەوەی بگەمە سەربردەی پێ لە کول و کەسەری گوێی کۆسارانو و پیری سوارچاکان، کەمێکیدی بە دیار رادیۆوە دەمێنمەوە، سبەینان لە قوتابخانە، پێشەوەی مامۆستا بێتە پڕلێ، رادیۆ چی گوتبوو، هەر هەموو لە ناو پڕلێ دەگوترایەوە، خۆ خورشید کاتێ دەنگی وەکو پیاوەکەی ناو رادیۆ لێدەکرد دەیگوت(ئاپۆرەی دەنگی کوردستانی

ئەراقە... پەشمەرگە قارەمانەکانی هێزی سەفین...) هەر دەتگوت پیاوی ناو رادیۆیە.، شوکر لەولاوە چالاکیەکی دەگێڕایەوە، ئەویدی چالاکیەکیدی، هەر شوکر سرووەدی(پەشمەرگەی بە هەمەتین..) دەگوتەوە، ئیدی رادیۆیان هەموو دەگوتەوە، لە پڕ قوقەپ، مامۆستا گەیشت، بەرەوەبەر جارێك گوتی:
ئەوە هەر سەری خۆتان نا، سەری ئەمە و قوتابخانەکەش دەخۆن..
کەسێ هەیە، لە هەمی باس و سەرەباسێ هەیە، لە تەکمە و قسەی هەیە، بەلاشاوە، منداڵی بێ وی چیە و چی ناوە! دیارە لە رادیۆی (ئەرە...)ش هەر دەبێ دەنگی هەبێ، کێ دەزانێ ئَەو کەسە کێیە؟! دەزانم لە هەر خوێنەرێکی کێڵان بپرسی ئەو کەسە کێیە؟ وەڵامی پێیە: کەویار، کەویار..
جگە لە کەویار کێیە! فازیل رەحانەش لەبیرناکەم، لە هەموو سەرە کێڵانێ راوەستایە و دەنگی هەیە، هەر دەبێ
شتێ لە کەویار و رادیۆ و رەحانە بگێڕمەوە، دوایوەی رادیۆ لە ناو غژەغژو غەغەڵ لە پڕ سلاوی دەدایەوە کۆتایی بە بڵدەنگیی ماڵ دەهێنا، هەر یەکەو شتێکی دەگێت و قسەیەکی ناو رادیۆکەی دەگوتەوە، من یەکسەر لێ دەڕ، زڕ جار کەویار و رەحانە لە پێشە من لە کێڵان راوەستابوون و چاوەڕێی منیان دەکرد، خۆبوونەوەی دوای رادیۆ بە (ئەی رەقیب) دەستپێدەکرد، بە (ئەرە دەنگی...) دەڕێشت و (نابەزین و نابەزین و)یشی تێدەکەوت، لەبیرمە شەوێك پێنج شەش منداڵ، لە بن نمەی باران لە بەر تیشکی گڵپە کزەکەی سەر دەرگای ماڵی نەنەخان (شەهیدان)مان دەگوتەوە، لەپڕ سێ چوار چەکدار پەیدابوون، کەویار یەکسەر (ئەی شەهیدان)ی گێڕی بێ (هەیاران و مەیاران ، یاخوا داکاتە باران) ئەمەش لەگەڵی گوتمانەوە، چەکدارێکیان گوتی:
مەترسن، شەهیدان بڕێنەوە، عەرد تەڕ بارانە..
ئەمە دامانە بڵدەنگی و چەکدارەکانیش تیژ گەیشتنە کێڵانە تەسکەکەی نێوان حەسارە گەورەکەو ماڵی پیرخدر، ئەو چەکدارانە چ بوون؟ یاسینی پیر خدر پێیوابوو جاشن، بەڵام فازیل رەحانە سووربوو لەوەی پەشمەرگەن و دەنگەکەشی ناسیەوە، سوێندیخوارد: ئەوە گردە بوو، بە بەژن و دەنگ دەیناسمەوە
من ئەو گردەیەم دیتبوو، لە بەژن هەر نیو بەژنی ژنێکی کەڵەگەتی هەبوو، دەنگیشیم بیستبوو، دەنگێکی گەورەی پێ لە دەنگدانەوە و دەتگوت لە زاری ئەشکەفتەوە دێ، بەڵام لەو شەوە رەنگە لە ترسان بووبێت نە بە بەژن نە بە دەنگ نەمناسیەوە، دواتر ماڵی ئەو گردەیە هاتە کێڵانی ماڵی شووشە، ئەگەر (کێڵان کێڵان..) کێڵانیدی لێبڕاوە، سەربردەیەك لە کێڵانی شووشە و شووشە دەگێڕمەوە..
ئێ، دوای گەڕانەوە و دیتنەوەی گردە، دەنگ و شەوەکەمان

لەبیرمابوو، زۆر مەراقمان بوو، بزانین ئەو بووە یان نا، بەڵام شەرم زاری بەستبووین، زمانی پرسیارمان نەدەگەڵا، کەویار گوتی:
لە منی لێگەڕێن، پێدەکەوم
چووبوو بە کۆمەکەی گردەی گوتبوو، کە پرسیار لە بابی بکات و وەڵامەکە بۆنێتەوە، وەڵام لە زاری گردەوە بەو شێوەیە هاتەوە:
من لەو ساڵەی شەش دوو سێ جار هاتمەوە ناو شار، ڕەم بە کەڵانەکانی بەلاشاوەش کەوتووە، بەڵام (شەهیدان و (هەیاران و مەیاران) و ئەو منداڵانەم لەبیرنیە..
دوای ئەو وەڵامە، ڕەحانە گوتی:
لەبیربێ و لەبیرینەبێ دەنگەکە دەنگی وی بوو..
کەویار گوتی:
دەنگ هەیە بە دەنگ دەچێ..
بەڵام وا بزانم دەنگی گردە لە چ دەنگان نەچوو..

دەوڵەتی مافیا – کرس هێجز … وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە: گەران عەبدوڵا

ئەو دەسەڵاتەی لە لایەن گروپێکی شەقاوەوە دەستی بەسەردا بگیرێ، دەبێتە دەوڵەتێکی مافیا. لە ساڵانی ئابردوودا هەریەک لە ڕۆناڵد ریگن و بۆڵ کلنتن باسیان لە جێبەجێکردنی بۆنەکان دەکرد بە قازانجی هەموان. ساڵانی دوای ئەوانیش جۆرج دەبلیو بۆش و باراک ئۆباما وایان پیشان دەداین کە بارودۆخەکە باشتر دەبێت، بەڵام لە ئاستیدا خراپتر بووە. ساڵانی دەنەد ترامپیش ساڵانی ئاووەوت و مشەخۆری و موئامەرەو گەندەڵی دەبێت .

دەوڵەمەندەکان هەرگیز تێر نابن، چەندیان دەستبکەوێت ئەوەندەی تر زیاتریان دەوێت، ئەوە نەخشییە. کرێی بۆبەرە کانی دەستەی کارگێڕی ئەوەی داوای دەکەن و دەستیان دەکەوێت دوو سەد جار زیاترە لەو کرێیەی کرێکارەکان دەستیان دەکەوێت. کاتێک ئەو بۆبەرە جێبەجێکارانە کاری تەزویر دەکەن لە ئاستێکی فراواندا لە و

سیدانی کە بەهاکەی سەدان هەزار دۆلار لەگەڵ کریارەکانی ویژ فارگۆدا لەحساباتێک کە هەرگیز نەکراوەتەوە، کەچی بە قازانجێکی زۆرەوە بە سزا لێیدەردەچن.

جۆن ستامف بەڕێوەبەری گشتی واڵس فارگۆ کاتێک کارەکەی جێ هێشت بە پاکجێکی ساڵانەی پازدە ملیۆن دۆلاریەوە. ڕیچارد فاڵد نیو بلیۆن دۆلاری وەرگرت لەوکاتەی لەهەمان براز‌ڕس ئیفلاسی کردبوو.
لیستی سامانداری گەورەکان، بە ترامپیشەوە سەر سورهێنەرانە سوودمەند بوون لەو سیستەمی مالیە پڕ لە فێڵ و تەڵەکەیە کە هیچ کۆتایی نییە. ئەو یەک لە سەدای کەمێنگەیە پارە دروست دەکات لە ڕێی لابی و سیاسیەکانەوە فشار دەخەنە سەر نووسینی یاسا و بڕیارەکان لە خزمەتی خۆیاندا بە مانەپڵکردنی بازار و بە ئارەزووی خۆیان نرخی کاڵاکان و بوارەکانی خزمەتگوزاری دیاری دەکەن. یان قەرز دەدەنە نەوەدو نۆ لە سەداکەی کەمێنگە بە ڕێژەیەکی بەرز لە قازانج. یان لە ڕێی کۆنترۆڵکردنیانەوە بە حکومەت و دادگا، کارگێڕانیان دەگوازنەوە بە مەکسیک و چین، کە لایەنی کەمی کرێ بیست و دوو سەنتە لە کاتژمێرێکدا، لەم لاشەوە کرێکارانی ئەمریکا لە نەداریدا بە جێدەهێن. نیو لیبراڵیزم کە لایەن دەوڵەتەوە پشتیوانی لێدەکرێت، ئەرکستراکی نیشتمانین لە قەڵەبرێندا.

ئەم خەرمانی نایەکسانییە لە لایەن هەردوو پارتە دەسەڵاتدارەکەوە دروست بووە. هەموو ئەو پڕیام و میکانیزمە دیموکراتییەی کە خزمەتی بە کرێکاران دەکرد داڕزاند و وێرانیان کرد. سیاسەت هەر لە ریگن هەوە ئەوە بووە کە بەخشندانە دەنگدەرە ساویلکەکانیان بە خشیوە بە قەسابخانەی کەمپانیەکان، ئەو کەمپانیانەی کە مافیایی کەپیتالیزم دروست دەکەن. ئەم مافیایی سەرمایەداریە وەک ئەوەی ئابوریناسان کارل پۆلانی و جۆزیف ستێگلتز هۆشداریان دا کە ئەمە دەبێتە هۆی لە دایک بوونی سیستەمێکی سیاسی مافیایی.

ئادم سمث نووسیتی "زەرجار دەوڵەت لە وکاتانێی لە لەواری داکەوتنی ئابوریدایە قازانجی زیاتر دەبێت، وە ئەم قازانجەش زیاتر لەڕێی دانی قەرزەوە دەبێت." پاڵپشتک لە قەرزدەر، وەک بەرەوبەرانی بانقەکان و کەمپانیا دارایەکان و تایبەتیەکان، پارەیەکی زەر لە خەڵکی دەکەنەوە نەک لە ڕێی وەبەرهێنانەوە، بەڵکو لە ڕێی کۆنترۆڵکردنی قەرزی ئابوریەوە. بە وەدەستهێنانی قازانجی زیاتر پەنا دەبەنە بەر بەهای سەر قەرز، کرێدیت کارتەکانی کەمپانیەکان و شۆڕەکانی تری بەهای قەرز زیاتر و زیاتر دەکەن، یان لە ڕێی

قەرخکردنەوە خەرجکی زیاتر دەگوشن. کۆمپانیای دەرمانسازی میلان نرخی دەرمانێک کە بۆ حەساسیەت بەکار دێت لە 57$ وە لەساڵی 2007 وە بۆ 500$ زیاد کرد.

ئەم شێوە کارانە وەکو گەمەی گۆشتی ئابووری پیشان دەدرێن، وەکو ئاماری هەڵبژاردنی بەکاری، یان نرخ و هەڵبژاردنی بەرخەری. هەموو ئەمانە بۆ پەردەپۆشکردنی ناوەڕۆکی گەمەکانیان بەکاردێنن.

کاتێک گفتوگۆی ساکس سەری هەڵنایەوە دژ بەو وتەی " کرێکارانی گفتوگۆی ساکس زۆرترین بڕەپارە هەبووە لە جیهاندا." ئابووری ناس مایکل هادسن پێی وتم " ئیتر بایەخ بەو پێیەی هەن، بەو پێیەش پارێزیان داوە. تێگەیشتن بە وەبڕهێنان لە ئەمریکا داهات دابەشدەبێت بەسەر کاردا. کەواتە ئێگەر تۆ "گفتوگۆی ساکس" بیت و بیست ملیۆن دۆلار لێگۆڕ بەخشیشدا وەکو کڕە بدەیت بەخێت، ئەمەش ئاوا ئژمار بکەیت کەوا بیست ملیۆن دۆلار خراوەتە سەر کەی وەبڕهێنانی ناوخۆیی، ئەمەشیان بە کارێکی باش بناسێنی!.

"ئەمە ئاسنی سارد دەکوتینەوە" ئەمە قسەی مایکە هدسن بوو نووسەری کتێبی " بکوژی خانە خۆ: چۆن دارایی مشخۆر و کۆیلە بوونی قەرز ئابووری جیهان دەشێوێنن." ئیمە لەگەڵ بیرکردنەوەیکی داخراودا قسەدەکەین. ئاخۆ پێشهاتەکە هەر ئەوەندەیە کەوا گفتوگۆی ساکس، وەڵ ستریت و کۆمپانیا دەندەکانی دەرمان سازی خەریکی وەبڕهێنان یان چەوساندنەوەی خەڵک. هەر بۆیە وشەی مشخۆریم وەک ناونیشانی کتێبەکەم هەڵبژاردووە. خەڵک وا بیر دەکەنەوە کە مشخۆر هەر بە ئاسانی پارەی دەستدەکەوێت، خوێنی خەڵک دەمژێ یان پارە لە ئابووری دەردەهێنێت، بەڵام لەڕاستیدا زۆر لەوە ئاڵۆزترە. مشخۆر هەروا بە ئاسانی نایێت و شتێک ببات. لە پێش هەموشتێکدا پێویستی بە بەهەشکردنی خانەخۆ هەیە، بەشێوەیەک خانە خۆ هەست بەو مشخۆرییە نەکات، هەروەها بە هێگایەکی تریش کۆنترۆڵی مەشکی خانە خۆ دەکات. ئەمە وا دەکات کە خانە خۆ وا هەست بکات مشخۆرەکە بەشێکە لە گیانی خۆی، لە ڕاستیدا ئەمە وا دەکات کە بپارێزرێت. وەڵ ستریت لەسەر ئەو بنەمایە کاری کرد و وا خۆی نیشاندا کە بەشێکە لە ئابووری. نەک وەک ئەوەی خۆی پێوە بئاڵێنێ یان لەدژەوەی بێت، لە ڕاستیدا یارمەتیدەر بوو بە گۆشتی ئەو لاشەیە، وە بڕپرسە لە زۆربەی گۆشکردنەکان، بەڵام مشخۆرێکە دەستی بەسەر گۆشکردنەکەدا گرتووە.

هادسن وتی " ئەنجام ئاوەژوبوونەوەی ئابووری کلاسیکە، وە

تیۆریێکانی ئادەم سمث لینگۆ قوچ. دەرئەن ئابووری کلاسیک ئابووریێکی چالاک نییە بۆ مشتومڕی لە ئاستیدا ئۆو ئابووری ئاستەقینەیە. ئۆو مشتومڕیانەی کار و پیشەسازی کەدەنە سەر ئۆ و مشتومڕ خوازیارێتی، هەمیشە خەی بەرهەم دەنێتۆو، ئەمە هەرگیز یارمەتیدەری خانە خۆ نییە، ئەمەیە کار و سەرمایە."

ئێیتی دامەزراو حزیان بۆ ترامپ نییە چونکە دۆبانگ، بۆ ئەز و قسە ئەقە. ئۆو بۆشک نییە لۆو کەمەیەی کە وەک دۆوەمەندەک کاریان لەسەر دەکرێت و ئامادە دەکرێن لە لایەن (Ivy League universities) و قوتابخانە بازرگانییەکانۆو. ئۆو هەرگیز نێیتوانی وەک مامەستایەک بۆشۆوێکی ئەوان و بۆ هەشمەندییەوە بۆ زمانی چینەکەی وتار بدات.

ترامپ و دەستە نیۆ زیرەکەکەی، تاوانباران، ئەگەزپەرستەکان و لادەرەکان ئەیی خەیی سنەپس دۆبینن لە ئەمانی وێیەم فۆکنەر و "هامێت"، " شارچێکە"، " کۆشک". سنەپسەکان لە ئەنجامی بۆشایی دەسەڵاتدا لە باشورۆو سەریان هەڵدا و لە لایەن ئلیتەکی ئوروستوکراتە وە کەنترۆکرا. فەم سنەپس و کەسوکارەکەی لەگەڵ تاوانبار و مناباز، پیاوانی دووژن، ئۆو عەقڵ نەخۆشانەی لەگەڵ ئاژەڵ جووت دەبن، ئۆوانەی کاریان سووتاندنی بۆ ئەنقەستە و یان ئۆو خزمەی کە تکتی فلیمە ووتەکان دۆفرۆشن. ئێستا زۆرێک لەم گەندانە بەرزبونەتۆوە بۆ بەرزترین ئاستی دەسەڵاتی حکومەتی فیدرالی. ئەمانە کاپیتالیزمی سەردەم پێک دەهێنن، ئۆوەی فۆکنەر ئاگاداری کردینۆوە لێی.

ئەخنەگر ئارڤینگ هاو ئاوای نووسی لەسەر سنەپسەکان " ئاماژەی باوی پاپشتیکەری نامەڕاستی بۆ وردی ئەگرێ لە پێش دانانی پێویستییە جیاوازەکان لە ساتە مژوویەکێیدا." لەوانەیە باشترین شتێک کە بوترێت ئۆوەیە چ شتێک پاشان دێت: ئۆو مەخلوقاتەی کە لەناو وێرانەدا سەرهەڵدەدەن، لەگەڵ ئۆو قوڵەی هەشتا بەسەر لەویانەوەیە.

" لەگەڵ با جیهان داکۆ، لە باشورۆو یان لە ڕوسیاوە، ئۆو کاتە ئاواتە گۆڕەکان لەخواڕۆوەی کەمەگۆو سەردەردەنن. پیاو کاتێک قسە لە ڕووشت دەکات نابێت ئۆوەند بۆ ماناو ئاماژەبێت.
کۆتانی پاڵەوان بازێکان یان خزمەتکارەکان لەهەر لایێک بیانووێت لادەدەن و لە ڕەی هەژۆو ئازادنە دەستی بەسەردا دەگرن." هەروەها نووسیەتی " دۆبن بە بەڵووبڕی بانکێکی ناوخۆیی یان سەرکی پارتێکی ناوچەیی و لە کەنگرەکاندا سنگی خۆیان دەردەپڕنن و

شارەزاو ئاگاداری داخوازەکانی خەڵکیش نین، لە ڕاستیشدا پێویستیان پێی نییە. ئەوەی گرنگ بێت بۆ ئەوان لاسایی کردنەوەی دەنگەکانە."
عەقیدەتی سەربازەکی هەبژێردراومان لە سنەپسەکان دەچێ لە فیلمی بەگژنامەیی " شاژنی ڤەرسای" لەم فلیمەدا و لە ڕۆڵی " لەرین گرینفەڵد"ەوە باس لە چاوچنۆکی و چەسی دەیقد سیگێ و ژنە گرنگە گەلەکەی دەکات. جاکی کە سی ساڵ مناڵتر بوو لە مەردەکەی ، کاریکرد بۆ بنیاتنانی گەورەترین کۆشکی تایبەت لە ئەمریکادا کە پەورەکەی نەوەد هەزار فووت دەبوو لەسەر شێوەی کۆشکی ڤەرسای. سیگێ و ژنەکەی شۆن کۆنوتی ترامپن و بە پەرەشێوە سپارتی دەکەن. سیگێ وەکو ترامپ کەسەکی ناڕەشنبیرە. ئەمیش وەکو سەرەکی هەبژێردراو پشتیوانیکەری شاجوانانە و تاوانبارکراوە بە کاری دەستدرێژی سێکسی، پارەکانیشی لە ڕێی فۆو فێڵی فرێشتنەوە دەستکەوتوەو توانای دەست ڕاگەیشتنی هەیە بەسەدان ملیۆن دۆلار لە بانکەکان. ئەمیش وەک ترامپ لە ڕێی مایەپوچییەوە، یان هەڕەشەی مایە پووچییەوە سەروتەکەی دەپارێزێت. ئەمیش هەر وەک سەرەکی داهاتومان هەڵجوێکی شەڕانییە.

"هەردوو مێژونووسی ڕۆمانی لایقی و پلوتارک سەرچاوەی داوخانی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانیان گەڕاندەوە بۆ چینی دەست ڕەشتوو دەربەگەکان"، وەکو هادسن وتی "هەرچی پارەو پول هەبوو بۆ شێوەی قەرز بەکاریان هێنابو بۆ کێنی زەوی و زاری زیاتر و دەربەدەرکردنی خەڵکانی تر. ئاکامەکەشی ڕۆژگارێکی ڕەش بوو بۆ ڕۆما، کە دەکرێت بە ماوێیکی زۆر درێژ بکەشێت. چاخی تاریکی ڕووداوا ئۆکاتانەی دەوڵەمەندەکان دەست بەسەر هەموو شتەکدا دەگرن."
ئۆگەر ئاوەک بدەینەوە بە ساڵانی ۱۹۳۰ کان لێن ترۆتسکی دەڵێ " دەرکەوتنی فاشیزم لە ئاکامی لاوازی پارتێ سۆشیالیستەکانەوە بوو"، هەروەها هادسن دەڵێ " ئۆگەر پارتێ سۆشیالیستەکان و میدیا ئەلتەرناتیڤیان نەبێت بۆ دەربەگایەتی نوێ، ئەوا دەگەڕێنەوە دووای بۆ دەربەگایەتی، بەڵام لە جیاتی ئەوەی هەزی سەربازی دەست بەسەر زەوی و زارەکاندا بگرێت وەک داگیرکارەکانی نەرماند. تۆ لە ڕێی قەرزەوە دەستی بەسەردا بگرێ. قەرز بۆتە شێوەیکی نوێی شەڕکردن.

ئەتوانی دەست بەسەر خاک و کەمپانیاکاندا بگریت لە ڕێی بردنەوەیان. وەک ستریت یەکەکە لە ئامرازەکانی داگیرکاری و سەینەوە. تۆ ئەمە لە ڕێی قەرزەوە ئەتوانی داگیرکاری بکەیت، دەربەگایەتیش لە ڕێی سەربازییەوە ئەنجامی دەدا."

پاش ئەمانە چی دێت، مەژوو دەریخستووە کە باش نابێت. ئلیتێکی دەوڵەتی داشراو لە هۆوشت کە پاپشتیدەکرێن لە لایەن یاسا و دام و دەزگاکانی ئاسایشی دەوڵەتەوە هەروەکو دەسەڵاتی ئاسینا لە سەدەی شەشی پێش زایندا لەلایەی دزی و ئاوەوتکردنەوە بەسەرپەرشتی دەوڵەت هاونیشتمانیانیان توشی ئیفلاسی کرد لە هۆی شەڕ و دەستپێوەگرتن و کاری سوغرەوە لە بری قەرز. باری گوزەرانی کرێکارانیان تا ئاستی کێلە و کێلەی زەوی هەناوەتە خوارەوە. نەرمترین بەرهەستیکەر بە دوژمن دەکرێت و لە ناوی دەبەن.
ئەم سنەپسە ئەمریکیانە وەکو ئێیتێک هیچ پابەندبونکیان نییە چ ڕووبەدەرەوە یان ناوەوە. ئەمانە کەوین.
یان دەبێت لایان بەرین لە دەسەڵات، یان دەچینە دەخکی هەشترەوە.

سەرچاوە:
http://www.truthdig.com/report/item/the_mafia_state_20161204

کوردبوون لەمەنگەنەی حەتمیەتی مەژوویی و تەنزگەی جوگرافییدا … نەوزاد جەمال

کوردبوون سەختە، ئەگەر هەندکجاریش ئەستەم دەرنەکەوێت. ئەمە فاکتەکە ڕەژانە بەئەزموونکردن درکی پێدەکەین. هەبەت، ناەەم کوردبوون لەخەیدا شکستێکی بوونکییە(وجودی)، بەکو فاکتەر شکستهێنەرکان تەنگژەکەیە. پرسیارە بنەتیەکە ئەمەیە: ئاخە ئەم سەختییە دەرهاویشتەی حەتمیەتی (ناچاری)مەژووییە یا جوگرافیایە؟ جوگرافیا چارەنوسی ئەمەی دەستنیشانکردووە یا مەژوو؟ پرسیاریکی بونیادی، بەام گشتی.

هەبەت، لەڕدا ئامانجم وەامدانەوەیکی پاکجی و ڕچەتەئاسا نییە، بەئەندازەی وروژاندنی پرسیارەکە. هەندکجار پێویستەکات، توژەری ئەکادیمیست، روناکبیرو نوسەران پرسیاری گەورەو گرانی لەوجەر تاوتوکەن. چونکە، ئاسەی بیرکردنەوەو خەناسی بەوجەر پرسیارانە فراوانتردەبەت. بەجەرکیش روونکردنەوەیکیشە کە چەن و

بەچی گەلی کوردو چارەنوسی کوردستان لەم وەستگەیدایە.

ئەم دەرگیری ئەو راستیەشین کە بە رەفتاری بیرکردنەوە، هەسوکەوتی سیاسی و زمانی و ئابوریمان بەجۆرێکە کە لە بەرژەوەندی خەماندانییە. ئایا؛ ئەم رەفتارانە جوگرافیا(ژینگە)کردە یا مێژوو بۆی بەوینەتەوە؟ بەسادەیی، بەچی کوردوکوردستان بەم دەردە دەژخایەنە گەیشتووە؟ ئەم پرسیارانە، لەخەیدا وەڵامدەرەوەی پێگەی ئەمڕۆ لەسەر نەخشەی سیاسی و ئابوری و هەزو زانست و شارستانیەت و فەلسەفەو هونەر. ئیتر، کوردستان وەک بکەرێکی سیاسی و ئابوری و کولتوری، پێدراوێکی سروشتی و دیاردەیەک نییە کە لەخەابێتەدی.

لەکاتێکدا، وەک زەربەی گەلانی خەرهەمات، زەرجار کەموکورتیەکانی خەمان دەبینەوە سەر جوگرافیا یا مێژوو. یا دەیخەینە ئەستۆی زلهێزەکان و پیلانگێڕی نەودەوەتی. ئەی ئەوەی لەچوارچێوەی ماکەی خەماندا رووددات، دەستی کەی تێدایەو کە لەی بەرپرسیارە؟ کەواتە، گەانەوەی داستانی 'بوونی ئەم' لەکوەوە لەچیەوە شکستدەخوات؟ یەکێک لەتێزگرنگەکان سەبارەت بەشکست و سەرکەوتنی گەلان، زەمینەسازی جەنگ و ململانێکان، هی نوسەری ناسراو 'ڕەبەرت کاپلان' کە لەکتێبی 'تەی جوگرافیا'دا باسیکردووە. ئەو پێیوایە لەگەی پانەرە جوگرافیەکانەوە، نەک هەر دەتوانین هەکاری جەنگوشەوشەرەکانی میژوو ڕاڤەکەین، بەکو پێشبینی سەرهەدانی جەنگەکانی داهاتوش بکەین.

بەگومان، بەگەنویستە کە کارلێکی ڕاستەوخۆ لەنێوان ژینگەو مرۆڤدایە. مەڕەق کارکردی جوگرافیاو مێژووشە. بەیە، نکولی لەوناکریت کە جوگرافیاو ژینگە کاریگەربووە لەسەر شێوازی بەرهەم و ئابوریمان. شکستی 'ئیکتیفای زاتی' ئەم لەسەردەمانێکداو لەبەرەیشتنی ئابوری (لای مەسعود محەمەد)، هەکارگەلێکی داگیرکردن بووە. ئیدی، جوگرافیا قەدەرێکە کەئەمەی رادەستی ژینگەکەمان کردووە. ئەمەش، لەشێوازی تێڕوانینی ئێمە لەپێشینی جلوبەرگەوە تا رژێمی سیاسیش ڕەنگیداوەتەوە.

سیستمی سیاسی کراوە، لەژینگەی داخراودا نایەتەدی. جگەلەوەی ستەمکاری ودیکتاتەریەتیش لەو وەاتانەی سەرچاوەی سروشتیان زەبەندەیە، دیاردەیەکی بەرچاوە. بەڕای من، کورد زیاتر بوونێکی جوگرافی هەیە تا مێژوویی. سەردەمانێکی زەر، کوردگەل کەتوبەندی ژینگەو جوگرافیاکەیەتی. بەیە، ئەگەر بپرسین: تاچەند هەلومەرجی جوگرافی لەمپەرەکە لەسەر چارەنوسی گەلی کورد، خاپ ناکەین.

هاوکات، گۆڕینی و هەستیاری پرسی کورد لەئاستی ناوچەیی و نێودەوڵەتیش، بەدیوێکدا بەندە بەدیمەگرافیاوە. زۆری ڕۆژی دانیشتوانەکەی، قەبەیی پرسەکەی دەستنیشاندەکات. جگەلەوەی، زیادبوونی دانیشتوان، بەجۆرێک میکانیزمی قۆربووکردنەوەی ئاو قەکەوتنە بووە کە بەهەکاری پەتاو نەخۆشی و جەنگەوە لێیکەوتووە.

بەستنەوەی فاکتەرجوگرافیەکان بەسیاسەت و شارستانیەتەوە، لەو سەنگەیەوە: ئایا بە سەرهەدانی شارستانیەتێک، ژینگەیەکی پڕفەکت مەرجە یا لەبار پێویستە؟ چیدەبوو ئەگەر 'نالی' و 'حاجی قادر'و 'پیرەمەرد'و مەولانا ڕوناکبیرانیتر لەباتی مانەویان لەئستامبول، بەیشتنایەتە پاریس یا پایتەختەکیتری ئەورپا؟ ئەگەر، مەولاناخالید لەسلەمانیدا بمایەتەوە، هەمان مەولانا دەبوو؟ ئەگەر، شارەفخانی بەدلیسی کوری جوتیارێک بایە، دەبووە مێژوونوس؟ ئەی ئەو هەموو مەلاو خوێندەوارانیتر کە پەرتەوازەی ناوەو دەرەوەی کوردستان بوون، بۆچی دەگەیشتن؟ ڕەنگە، زۆربەیان کە زیرەکتربووبن لەناوەدیارەکانی دونیای ئەدەب و عیرفان، کەچی، خۆری ناوبانگیان هەنەهات؟

ڕەنگە، بیرماندی فەرەنسی 'فەردیناند بڕودەل' (1902–1985)لەڕەدا بەتەنگمانەوەبێت. نهێنی ئەو پێوەندی دیالیکتیی کات/مێژووە بەجوگرافیایەوە. بەڵای ئەو، مەرەق ملکەچی جوگرافیایەو مێژوو بەتەنها دەستنیشانی چارەنوسی گەلان ناکات. زۆرجار مرۆڤکان بەهەی جوگرافیاوە لەگەڵینی ئاراستەی مێژووکەیان دەستەوسان دەبن. کەواتە، هەڵسوەنەری جوڵەی مێژوو جوگرافیایە، نەک بەتەنها مرۆڤ/کات. خاڵی جیاکەرەوەی 'بڕودەل' لەمێژوونوسەکانیتر، دەزینەوەی سەرداوەکانی فاکتەرجوگرافیەکانە لەپرسەی مێژووییدا. گرەدانەوەی مێژوو بەفاکتەرە جوگرافیاکانەوە، زۆر ڕوونکردنەوەمان پێدەدات. ئەگەر، سەردەم/کات نەخرێتە چوارچێوەی جوگرافیاوە، دەبێتە بابەتێکی پەتی. مێژوو هەر مرۆڤ ناگرێتەوە، بەڵکو کەی سروشت و ژینگەش لەمێژووی مرۆڤایەتیدا ڕۆڵدەگێت. کەواتە، تەنها بکەرە تاکەکەسی و خودی ڕوداوەکان کاریگەر نیین، بەڵکو چیا، دەڤ، ڕوبار، پێدەشت و ژینگە بەگشتی. لەڕاوە، بەجۆرێک حەتمیەتی مێژووییی بەتە حەتمیەتی جوگرافی.

باشە، مێژوو مرۆڤ دروستدەکات یا بەپێچەوانەوە؟ نیوەی ڕاستیەکە ئاوێنە مرۆڤ مێژووسازە. بەڵام، جوگرافیا تاکەی تەری شارستانیەتسازییە. شوێنگەی جوگرافی، هەناوی شارستانیەتە. لەبەرئەوەی، شارستانیەت بەتەیەکی داخراونییە، بەڵکو سروشتەکی

دینامیکیی هەیو لەسەر یەک هەڵی تەریبی پەرەسەندن گۆڕانکاری دیالیکتیی شارستانیەت، کاروانێکە کە دووفرسەخ دەواتەپێش، فرسەخێکیش پاشکشەدەکات! ئیدی، جوگرافیا ئامرازێکە کە پرسەی گۆڕوپەرەسەندنی مرۆڤویی خاودەکاتەو. چونکە، هەموو شارستانیەتێتک لەسەر پەیوندییەکی تەکچڕاوی کات و شوێن بروودەسەنێت. لەبەرئەوە، رێگەی دەریاو زەریاکان، کاریگەرە لە پشکەوتنی کشتیوانی و سەرهەڵدانی ئەنگیزەی کۆلۆنیالیزمدا. ژینی شارنشینی، پەویستی بە رووبەرە نەزم و پەڕەشتکانە، نەک دەڵ و چیاکان.
دیارە، وەکچێن چیاکان ئامرزی بزاڤی چەکداری کورد بوون، هاوکات لەمپەری شارستانیەت و ژینی شارنیشینیش بوون. پەویستە ئاوڕش بووترێت؛ ئەگەر کورد لەکەتبەندی جوگرافیاو مرۆوودا بووبیت. ئەسەبسایەی تەکنەلەجیای پەیوندیو زانیاریەوە، ئاودیوی سنورەکان و رەگرە باوەکان بووە. بەیە، ناکرێت بیرو ژیری ئەمە بە هەتا هەتایە خەی قەتیسی کەتوبەندی جوگرافیا یا مرۆوو بکات. بەگومان، فاکتەر جوگرافی و مرۆوییەکان، رێیان لەرووونکردنەوە هەکارە خەکردو دەوروبەرکردەکاندا هەیە. بەڵام، کە ئەوانە دەکاتە چارنووس و ئایندەی ئەمە، ئەگەر کارلەکی زاتی ژیری و ئامادەیی سایکەلەجی خەمان نەبێت؟

چاوپەکەوتنی کەمێک تیڤی لەگەڵ گەران عەبدوڵا سەبارەت بە بارودۆخە ڕۆشنبیری لە کوردستان – بەشی یەکەم و دووەم

وتو وێژی سەلام قادری لە گەڵ گەران عەبدوڵا سەبارەت بە بارودۆخی ڕووناکبیریی (بە شی یەکەم(

وتو وێژی سەلام قادری لە گەڵ گەران عەبدوڵا سەبارەت بە بارودۆخی ڕووناکبیریی (بە شی دووهە م و کوتایی

پیـــاوی ســـپی بـ ـژی ـەش ... فـیسـل محـمـد

لەپاش پەیامەکەی بارزانی، کە داوای کردبوو کەسـك بـ شوـنەکەی دیاریی بکەن، تا هەـبژاردن دەکرـتەوە، لەناوەندی سیاسی و میدیایی دا، ناوی چەند کەسایەتییەکی سیاسی و ناسراوی کوردستان بـ (پـستی سەرـکی هەرـم) کەوتە بەرباس، یەکـك لەو ناوانە، کاك (جەلالی سام ئاغا)یە، کە کەسایەتییەکی ناسراو و نیشتمانی و پسپـرٍـکی دیاری بـواری دارایـی و ئـابوریـیە ـو دوا پـسـتیشی لەحکومەتـدا، بەرلـە خانەنشینبونی (سەرـکی دیوانی چاودـری دارایی) سلـمانی بووە، ئەو وەك کەسـکی بـلایەن و خاوەن ئەزمونی دەیان سالـە لە پـستی ئیداریی و حکومی، توانیویەتی لە ماوەی کاردنیدا، متمانەیەك لەنـوان خـیی و خەـکدا دروستبکات و سەربەرزانە و بـ منەتانە ماوەی کارکردن و بەرپرسیارـتی وەك سەرـکی چاودـری دارایی تەواوبکات و لە دواجاردا دەستلەکارکـشانەوەی لەو کارە ـابگەیەنـت..پاش ئەمەش چەندینجار لەلایەن (مەسعود بارزانی و جەلال تالـەبانی و نەوشیروان مستەفا و نـچیرڤان بارزانی) و چەندان سەرکردە و بەرپرسی دیکەوە، داوای لـکـراوە کـە بگەـیتـەوە سـەر وەزیفـە ـو پـسـتـك وەربگرـت و هاوکاریانبـت لەحکومەت، بەـام ئەو ـەتیکردوەتەوە، ئەوەی گرنگە بوترـت: ئەوەیەکە هەروەك چـن لە ـابردودا دەستلەکارکـشانەوەکەی لە دیوانی چاودـری دارایی، شـکـك بوو بەشـك لەخەـکی نیگەرانکرد، (رووـنکرنەوە)کەی (١٠ کانونی دووەمی ٢٠١٧)و چەند رـژی پـشوشی بە پەسەندنەکردنی ئەو پـشنیارەی بـ پـستی سەرـکی هەرـم، دیسانەوە بەشـکی باش لە گەندەـکاران دـخـش دەکات و خەـکانی خەمخـر و دـسـزیش نیگەران، چونکە بەدرـژایی مـژوو دوورکەوتنەوەی خەـکە دـسـزو خەمخـرەکە، هەمیشە زەمینەیەك بووە بـ هاتنە پـشەوەی مرـقە مشەخـرو گەندەـکارەکان، بـیە بەبـوای من خەـکانی وەك جەلالی سام ئاغا و هاوشـوەکانی، نابـ بـدەنگ و دورەپەرـز و تەماشاکەربن، بەـکو دەبـت، بەشدارو خاوەن بـیارو بـوـرو کاریگەربن، چونکە کاك جەلال بەئەزموون سەلماندویەتی کە تاچەند ئەمین و بەخشندەیە، ئەو لەماوەی (٩) سالـ کارکردنی وەك (سەرـکی دیوانی چاودـری دارایی) سلـمانی، توانیویەتی ناو و دـسیـیەی (٨٦) کەس رادەستی داواکاری

گشتی هەرەمو (٢٧٢٥) راپۆرتیشی رادەستی لایەنە پەیوەندیدارەکان بکات، کە (سەدان هەزار) دۆلاری دزراو هەزاران پارچە زەوی و موڵك و ماڵی گشتی تاڵانکراویان لەخۆگرتبو، ئەمە جگەلەوەی (خانوەکەی سەرچنار)ی کە لەکاتی خۆیدا بە (٧٠٠) هەزار دۆلار خەمڵێنراوە، لە (٢٠٠٢)وە، بەخشیویەتی بە (وەزارەتی تەندروستی) تا دوای خۆی بکرێتە بنکەیەکی تەندروستی بۆ خزمەتی هاوڵاتیان و ئاخر موڵك و ماڵیشی، کە پارچە زەوییەك بوو لە سلێمانی، فرۆشتوە و پارەکەی خستوەتە بانکەوە بەناوی (دەزگای چاودێری دارایی)یەوە، تا ساڵانە سودەکەی وەك ڕزلێنان پێشکەشی فەرمانبەرانی سەرکەوتوی دیوان و خانمە سەلارەکانی ئەو دەزگایە بکرێت، پێش خانەنشینبونیشی بەپلەی وەزیر، پێشنیاری بۆ (د. بەرهەم ساڵح سەرکی ئەنجوومەنی وەزیران) کردوە، کە مووچەی مانگانەی خانەنشینییەکەی ببەخشرێتە (دەزگای شەهیدانو کەمئەندامان)، لەکاتێکیشدا کە بریکاری وەزارەتی ئابوری و دارایی و پاشانیش سەرکی دیوانی چاودێریش بووە، بەنوسراوی فەرمی داوای لە (ئەنجوومەنی وەزیران) کردووە، کە مووچەی مانگانەکەی کەمبکرێتەوە لەبەر دۆخی ئابوری ئەوکاتی کوردستان، ئەم پیاوە نەك هەر لەشار بەکو لەشاخیش، هەگری هەمان ئەخلاقیات و دەسپاکی و دەستزیی بووە، ئەو ڕۆژگارەك ڕووبەووی گەندەڵی بووەتەوە، کە گەندەڵی نە ناو و بووە و نە باو، لە ساڵی (١٩٧٤) وەك پێشمەرگەیەکی شۆڕشی ئەیلول، کاتێك بەرپرسی مالییەی دەزگای ڕاگەیاندنی شۆرش بووە، لەشاخیش بەلیستێکەوە بەدوای ناوی ئەو پێشمەرگانەدا گەڕاوە، کە لەشار فەرمانبەری حکومی نەبوون و لەشاخ خۆیان وەك فەرمانبەری شار ناونوس کردوە، تا بڕێك مووچەی زیاد لەوەی خۆیان وەربگرن.

خاڵێکی دیکەی بەهێزی ئەم کەسایەتییە و هەکارێکی دیکەی پێویستبوونی ئەم پیاوەسپی یە، بۆ ئەم ڕۆژە ڕەشە، ئەوەیە کە: موڵکی هیچ حیزب و لایەنێکی سیاسی دیاریکراو نییە و کایگەریی هیچ خۆزان و بنەماڵەیەکی لەسەر نییە و دوور لە ڕۆحی شارچێتی و ناوچەگەرێتی و تەکەتول و باڵ، وەك کەسێکی سەربەخۆ بەیەك دووریی و مەسافە لەهێزو لایەنەسیاسییەکان وەستاوە.. بۆیە لەسەر ئاستی ناوخۆدا هەموان شاهێدی بۆ دەدەن و داوای لێدەکەن و لەمسەری ڕاستەوە بۆ ئەوسەری چەپ، دۆست و دوژمن و یارو نەیار، لەسەری کڵك و تەبان..ئەوەتا کاتێك کە جەلالی سام ئاغا، لە ڕۆژی جیهانی بەرەنگاربونەوەی گەندەڵی، لەلایەن (ڕێکخراوی گەشەپێدانی ئابوری-کیدێ) خەڵاتی کەسایەتی ساڵی پێدەبەخشرێت، کەسرەت رەسوڵ لەپەیامێکدا بەوبۆنەیەوە دەڵێت: ئەو ماوەیەی لەگەڵ کاك جەلالی سام

ئاغا كارمكرد، بەڕاستی نمونەی سەركەكی دەستپاك و جوامێرە و ئەوماوەیەی كە لە وەزارەتی دارایی و ئابووریی بوو، خزمەتكی زۆری كرد و بەهیچ شێوەیەك قبووڵی نەكردوە، كارێكی بێ قانونی ئەنجام بدرێت.

هەرلەم بارەیەدا، د.بەرهەم ساڵحیش، دەڵێت: من وەك سەرۆكی حكومەت سودمەند بووم لە ڕاوێژو بیروبۆچون و ڕاپۆرتەكانی كاك جەلالی سام ئاغا، لەبواری دارایی و بەڕێوەبردن و دەستگرتن بە سەرچاوەكانی داهاتەوە، ڕۆگری لە زیادەڕۆیی و خەرجی حكومی و بەفیڕۆدانی داهاتی گشتی، لەسەرجەم وەزارەت و دامودەزگا فەرمیەكان، نیشانەی خەمخۆری و بەدەنگەوەهاتنی كاك جەلالی سام ئاغا بوون بۆ كارەكەی و بەرژەوەندی گشتی میللەتەكەی و چەسپاندنی بنەماكانی دەستپاكی و حكومەتكی دروست.
عەدنان موفتی، لەهەمان بارەدا دەڵێت: من جەلالی سام ئاغام لەنزیكەوە ناسیوەۆ و بەرپرسیاریی هاوبەشمان هەبووە، لە (٣) ساڵی كاركردنم لەگەڵی، بەڕاشكاوی دەیڵێم: وەك جۆگری وەزیری دارایی هاوكاریی زۆری كردووم و سودێكی زۆرم لە ئەزمون و شارەزاییەكانی بینیوە لەبواری بەڕێوەبردن و دارایێدا و جۆ پەنجەی بەسەر بەڕێوەبردنی وەزارەتەوە دیاربوو، جەلالی سام ئاغا هەر لەكاری وەزیفیدا كەسێكی خۆنەویست نەبووە، بەڵكو لەسەر ئاستی كۆمەڵایەتی و مرۆڤدۆستیش كەسێكی بەخشندەبووە ۆو هەموو موڵك و ماڵەكەی بەخشیوە.

قوباد تاڵەبانیش، لە پەیامێكداو بۆ هەمان بارەنە دەڵێت: وەك جۆگری سەرۆكی حكومەتی هەرێم، جێی شانازیمە، كەلەم ڕۆژەدا، وەك وەفایەك بۆ هەوۆ و ماندووبوونی كەسایەتی ناسراو و دڵسۆزی كوردستان و شاری سلێمانی، ڕۆز لە كاك جەلالی سام ئاغا دەنرێت..چونكە كاك جەلال لەتەمەنی پێبەرهەمی خەباتی كوردایەتی و لەتەمەنی پۆ كۆششی كاری حكومەتدا، یەكێك بووە لەو پیاوە ئازاو تێكۆشەرانەی كە هەمیشە بەبۆای تەواوە كاری بۆ زیادكرنی شەفافیەت و دژایەتی گەندەڵی و خراپ بەكارهێنانی موڵك و ماڵی میللەت كردوە و لەم پێناوەشدا زۆر ماندووبووە.
هەروەها لەساڵی (٢٠١٣)دا،نێشیروان مستەفا لە پرسی سەركایەتی هەرێم، چەندینجار پشتیاری جەلالی سام ئاغای كردووە بۆ ئەو پستە، لەبەرئەوەی پیاوێكی بڵایەن و بوێرە و لای هەموان قبووڵكراو و دەستپاكە، ئەمە جگەلەوەی پشوتریش، لەلایەن نەوشیروان مستەفاوە ڕاسپێردرابوو، كە (وەزارەتی دارایی هەرێم) وەربگرێتو لەدوا

پەیوەندی تەلەفونیشداو لە مانگی (١٢/٢٠١٦) دا، نوشیروان مستەفا سەبارەت بە پێستی سەرکی هەرێم، لەدەرەوەی وڵاتەوە، بەدرێژی قسەی لەگەڵ کردووە.

هەروەها سیاسەتمەداری ناسراو (بەهادین نوری) لەمبارەیەوە وتویەتی: لەدڵەوە بەبیستنی ئەم هەواڵە خۆشحاڵ بووم، کە ناوی ئەو کەسایەتییە هاتوە بۆ ئەو پێستەمن بە هەر دە پەنجەکەم ئیمزا بۆ ئەم پیاوە دەکەم بۆ ئەم پێستەو داوادەکەم کە ئەرکێکی لەوشوەیە رەتنەکاتەوە، لەدانیشتنێکی ڕووبەڕووشدا بە جەلالی سام ئاغای وتووە: ئەوە کەسێکی شیاون بۆ ئەو جێگەیەو دەتوانن کاریگەریتان هەبێت، چونکە ئەوکارە بەکەسێك دەکرێت، کەلە گرێی فیکری نەتەوەیی رزگاری بووبێت و کەسێکی نیشتمانیو لیبراڵ و دیموکرات و مەدەنی و دەستپاك و ئەمین و بەئەزمون بێت..ئەم سیفەتانەش لەئەوەدا بەدیدەکرێت.

ئەمە لەسەر ئاستی فەرمی و حکومی، لەسەر ئاستی خەڵك و شەقامی کوردیش، نازناوی (پیاوە سپی)یەکە، کە گەورەترین پێستە لەلایەن خەڵکەوە بەخشراوەتە ئەم کەسایەتییە.
ئەمە لەسەر ئاستی ناوخۆی کوردستان، لەسەر ئاستی دەرەوەش سام ئاغا کەسایەتییەکی ناسراوو متمانەپێکراوەو ناوبانگی گەیشتوەتە دەرەوە، هەربۆیە لەلایەن (یەکێتی ئابوریناسانو کارگێڕیناسان)ی وڵاتانی ئەوروپاوە ڕێزی لێنراوەو پاداشتی سااڵنەی لەبواری دەستپاکیدا پێبەخشراوەو وەك کەسایەتی ساڵ دەستنیشانکراوە.

ئەمە جگەلەوەی کە سااڵنکی زۆرە، سوود لەو میراتە مەعنەویەی کەلە ڕاپەڕتە ئامادەکراوەکانی پاش خۆی جێیهێشتوە، دەبینرێتو ڕاپەڕتەکانی سام ئاغا بوونەتە چەکی دەست و بەڵگەی حاشاهەڵنەگری دەستی پەرلەمانتاران و میدیاکاران و خوێندەوران، چونکە پێش دروستبونی ئۆپۆزسیۆنیش لەکوردستان ئەم چەشکەن بوو لەچاودێریکردنی وردی خراپ بەکارهێنانی دەسەاڵت.
پیاوێك، کە ئەم هەمو شاهێدی و گەواهیەی لەسەر ئاستی خەڵك و حکومی و فەرمی و ئیداریی و حیزبی و سیاسی و دەرەوە و ناوەوە و لەلایەن یارو نەیارو دۆست و دوژمنەوەی بۆبدرێت و لەم زەمەنی بۆ متمانەییەدا ئەو خاوەنی ئەم هەمو متمانەیە و ئەو هەموو ئەزمون و دەستپێشخەرییە بێت، کوێی ئەم ڕۆژە ڕەشە نییە و بابەتکی لەمجۆرە جێگەی بایەخ و هەڵوەستە لەسەرکردن نییە؟

من شتکی زیادم لەسەر ئەم پیاوە نەووە و ڕەنگە زۆرکیش

نەوترابێت و ساڵانێکیشە هیچم نەنوسیوە ۆ لەسەر هیچ کەسیش قسەم نەکردووە، بەڵام لەئاوا دۆخێك و بابەتێکی ئاوا گرنگ و چارەنوسساز و نیشتمانیدا، (رووبکردوە)کەی جەلالی سام ئاغا رایچڵەکاندم، بۆیە وەك ئەرکێکی ئینسانی و نیشتمانی و ڕۆژنامەوانی و بەحوکمی نزیکی و ناسینم لەگەڵ ئەم کەسایەتییەۆ وەك وەفایەك بۆ ئەو هەموو بوێری و لەخۆبردووویی و خزمەتەی بە پێویستم زانی شتێك بڵێم، چونکە ئەم پیاوە وەك خۆی بەو هەموو گەورەیی و بەخشین و ئەزمون و خزمەت و بوێرییەوە، پیاوێکی بێدەنگە و بۆ ڕۆژێك ئامادەنەبووە، لەشاشەی تیڤی و ڕووپەڕی ڕۆژنامەیەکەوە سنگ دەرپەڕێنێ و کەمترین قسە لەسەر خۆی بکات و کارەکانی خۆیمان پێ بفرۆشتەوە ۆ تەنانەت بۆ جارێکیش ڕێگەی بەخۆی نەداوە بچێتە هۆڵی مەراسیمەکانو دەرکەوێت و خەڵاتەکانی وەربگرێت، هەر لەبەر ئەمەشە هەندجار ڕۆژنامەنوسان بە جەلالی سام ئاغا، دەڵێن: (ئەو پیاوەی قسەناکات(.

دەبێ بشپرسین: پاش دوورکەوتنەوەێ و دەستلەکارکێشانەوەی سام ئاغا، چەند هەنگاوی عەمەلی و جدی و بوێرانە نراوە، بۆ ڕووبەڕووبونەوەی گەندەڵی و پاراستنی موڵکی گشتی؟ ئەی پێش ئەو و دوای ئەویش چ کارێکی گەورە کراوە لەملایەنەوەۆ لەغیابی ئەودا چەند کارەساتی تر خولقاوە؟ ئەو لەکاتێکدا دەست بۆ قوتی خەڵکی دەبرێ و خەڵکی نانبڕاو دەکرێت، ئەو قوت و تیکەی دەمی خۆی بەخەڵکی دەدا، ئەمەش ئاسمان و ڕسمانە.
ئەوەی رایچڵەکاندم و هەستی بۆ ئومێدی زیاتری لادروستکردم، ئەو پرسیارەبوو کە: ئاخۆ پیاوێك (٤٧)ساڵ کارمەندی دەوڵەت و نیوسەدە لەوەزیفەی ئیداریی و قانونی و پێشمەرگایەتیدا بوبێت و بەم هەموو ئەزمون و خەبات و ناسراویی و متمانەێ و دەسپاکی و دڵپاکی و پشتیوانییەوە، ترسی هەبێ لەچارەسەری ئەم دۆخەو زات نەکات بچێتە ژێرباری ئەم ئەرك و بەرپرسیارێتی یەوە..دەبێ کێ دنیای ئەمە بگۆڕێ بۆ ڕۆژگارێکی ڕوونتر؟؟

ئەوێك کە توانیبێتی ساڵانێك لەمەوبارو لەودۆخەدا، وەك سەرکی دیوانی چاودێریی، چەندین بەرپرسی سیاسی و حکومی گەورەو بەدەسەڵات، ڕاپێچی دادگاو بەردەم قەفەزی توهمە و تاوان بکات و چەندەها ملیۆن دۆلار لەقوڕگیان دەربێنێتەوە، دنیام لەم پێستەشدا دەتوانێ هەنگاوی گەورە بنێت، با ڕێگرییەکانیش زۆربن، ناگەنە ئاستی ئیرادە و بوێری و دڵسۆزی ئەم پیاوە، ئەمە سەرباری ئەوەی کە لەمکارەدا بەشکی باش لەخەڵك و کەسایەتی و سیاسیەکانیش پشتیوانی لێدەکەن و ڕەنگە لەسەر ئاستی دەرەوەش هاوکاریی بکرێت، خۆ ئەگەر

ڕگریشی کراو هیچیشی پێنەکرا، با وەك پیشەی هەمیشەیی و سەربەرزانە و بەمنەتانە، دیسانەوە و جارێکیتر بڵێ: "شەرەفمەندنیم بە وەزیفەکەتان و من جسمێکی غەریبم لەناوتانا" ئەمەش دەبێتە سەروەریەکی دیکە بێت و لای خەڵك و خواو مێژووش وننابێت، بۆیە سام ئاغا لەم دۆخەدا ئەگەر هەنگاوێکی کەمیش بنێت بۆ چارەسەر، باشترە لەوەی ئەو شونە چێبکات بۆ کەسانێك، کە دڵنیانین، لە ئاستی ئەو بەرپرسیارێتیەدایە یان نا، چونکە بڕەنگی و دووڕەڕێزی و بێباکی و کەمتەرخەمیشیان، بەدیوێکی دیکەدا، ئەم کەسانە دەخاتە بەردەم بەرپرسیارێتی خەڵکو مێژووەوە، بەوپێیەی کە ئەمجارە کەسایەتیانە بوونەتە موکی گشتی، هەربۆیە ئەگەر ئەو لەنوخبەی سیاسی دەسەڵاتدار بۆ ئومێد بوبێت، دەبۆ ئەو خەڵکەی کە هەموو ژیان و سامانی خۆی پێبەخشین، بە خاڵی بەهێز و بەپشتیوان و جێگەی ئومێدی خۆی بزانێت، هیچ شتێکیش هێندەی ئیرادەی خەڵك و پشیوانی جەماوەر بەهێزنییە، مێژوو وادەڵێ.
چۆن حکومەتەکەی شێخ مەحمودی مەلیك، پێویستی بە (کەریمی عەلەکە)یەك هەبوو بۆ خەزێنەی دەوڵەت، خەڵکو حکومەتی هەرێمیش پێویستی بەم پیاوە سپی یەو (کەریم) ێکی دیکەیە.

من بەحوکمی دۆستایەتی و نزیکیم لەم پیاوە، دڵنیام وەك چۆن هەمیشە پێست و پلە و پایەی رەتکردوەتەوە، لەوەش دڵنیام کە جەلالی سام ئاغا، پێویستی بەم پێستە نییە، بەکو خەڵك و دۆخەکە و پێستەکە پێویستیان بە ئەوە..
سام ئاغا..ئەوەی هەیبوو بەخشی، لەتەمەن و لە ئەزمون و لەتوانا و بۆڕیەکانی لە بەگزاچونەوەی گەندەڵی و لە بەمنەتی لەپێست و پایە، ئەوەش فەلسەفەی ژیانییەتی، وەك (حەمدی) شاعیر دەڵێ: "وەرە حەمدی، ئەوی ماڵە لەپێش خۆتا رەوانەی کەی....ئەوی ڕۆیی ئەوا ڕۆیی، ئەوی جێید ێی کەی ماڵە".
دواجا دەڵێم سام ئاغا پێویستە لەنێوان (ئومێدو بۆ ئومێدی)دا، ێگایەکی دیکە بدۆزێتەوە و هەنگاوێکی دیکە بنێت .. چونکە لەزەمەنی بۆ ئومێدیدا، تەنها ئەمجارە مرۆقانە دەتوانن ئومێدەك بگێنەوە .. نەك ئەوانەی کە بۆ ئومێدیان کردین .. لەخۆمان و بۆ ئومێدیان کردین لە نیشتمان و لە ژیان.

‘چاوکی چاشن’ی داروین دەکرێت بە کوردی … بڕیقان جەمال حەمەسەعید

ئەم خاوەک بوو، ئاواتی دەیان خوێنەری هۆشیاری ساکاری حەفتاکان و هەشتاکانی سەدەی ڕابوردو بوو، کە لەپاش خوێندنەوەی ئەم کتێبە، چاوکی چاشن ـــ چارلز داروین On the Origin of Species – Charles Darwin، پێ بدەن حەزیان دەکرد وەریگێڕنە سەر زمانی کوردی، تا خوێنەرانی کوردی زمان لێیببڕش نەبن. هەندێکیان هەوڵیان دا، بەڵام بێئاکام بوون. نوری کەریم ئێستا خەریکی وەرگێڕانی ئەم کتێبەیە.

نوری کەریم یەکێکە لەو وەگێڕە سەرکەوتوانەی کە لەماوەیەکی کورتدا چەندین کتێبی بە عیشق و بایەخی زۆرەوە، وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی. وەرگێڕ جیا لەوەی شارەزاییەکی باشی لە زمانی عەربی، فارسی، ئینگلیزی و سویدیدا هەیە، هەوڵی داوە بەزمانێکی پوخت و سادە، خوێنەر لەکارەکانی نزیک بکاتەوە و پەلکێشی خوێندنەوەیان بکات، کە ئەمەش خێی لەخێدا ڕەخنەشکردنێکە بە خوێندنەوەی بەرهەمی نوسەران و هۆشیارانی گەلانی تر. کە دیسانەوە دەوڵەمەندکردنی زمان و گەشەسەندنی هۆشیاری کۆمەڵگای کوردی دەگرێتەخۆ. لەسەر وەرگێڕانی ئەم کتێبە پێ بەهایە، پێمباشە لێگێڕەوەگێڕ ئەم دیمانەیە بکەم، تا لە نزیکەوە بیروبۆچوونی بزانین لەسەر کاری ئەم وەرگێڕانە تازەیەی.

پرسیار: دەکرێت زۆر بەکورتی پێمانبڵێیت ناوەڕۆکی ئەم کتێبە چییە؟

نوری کەریم: تەواوی ئەم کتێبە وەڵامە بە پرسیارێکی دیاریکراو، ئایا ئەم هەموو جۆراوجۆرییەی کە لە ناو زیندەوەراندا هەیە، لە چییەوە سەرچاوە دەگرێت. وەڵامی داروین هۆشنە، بە بۆگە و تەوژینەوەیەکی قووڵ دەیسەلمێنێت، کە هەمجۆرییەی تەواوی زیندەوەران، بە جیهانی ئاژەڵ و ڕووەکەوە، هۆچاوکیان دەگەڕێتەوە بۆ پێدابوونی یەکەم شانەی ئورگانی. هەر هەموومان وەک زیندەورانێک، سەرەڕای ئۆپۆی جیاوازیمان، لە جیاوازی نێوان ئاژەڵ و ڕووەکەوە بگرە تا جیاوازی نێوان دایباب و هۆکەی، نەوەی ئەو زیندەورە یەکشانەییین. ئەم زیندەورە یەکشانەییە

نەک هەر ژیانی کردووە بەکو نەوشی خستۆتەوە، ئەم نەوە تازەیە نەک هەر ژمارەی زەر بووە، بەکو هەموو ئەو سیفەتە بەماوییانەی لە دایبابەوە بە ماوەتەوە، کە پێویست بوون بۆ ژیان بەدەربردن و زاوزێکردن. لەم پێوەندەدا، بەپێی هەلومەرجی ژیان، هەر سیفەتێکی بەماوەیی کە زۆتر یارمەتیدەری بووە، کەکە بووە و ئەوانی تر خراوەتە لاوە، بەو پێیە گیانی بەسەردا هاتووە، هەرچی زۆتر جیاوازی کەوتۆتە نێوان تاکەکانی نەوە لەدوای نەوەوە. ئەمە پرسیارێکی بەردەوامی سروشتییە، بەدەرە لە ویستی هەر زیندەوەرێک.

پرسیار : تایبەتمەندی ئەم کتێبە لە چیدایە، کە وای کردووە بە نەمری بمێنێتەوە، سەرەای ئەوەی کە لەمێژە نووسراوە؟

نوری کەریم: ئەم کتێبە لە سالی 1859دا لە بەریتانیا بڵاوکرایەوە، لە هەلومەرجێکدا کە بیروبۆچوونی گشتی کەمەگای نێک هەر بەریتانیا بەکو زەریای سەرتاسەری جیهانش، بیروبۆچوونی ئایینیی ‘کتێبی پیرۆز’ بووە لەسەر چۆنیەتی پەیدابوونی مرۆڤ و زیندەوەران. بە نموونە، بەپێی ئەم جیهانبینییە ئایینییە، خوا پیاوی لە سەر وێنەی خۆی لە خۆڵ دروستکردووە و پاشان فووی کردووە بە کونەلووتیدا و ڕۆحی بەبەردا هاتووە. پاشان کە ئەم پیاوە لە خودا بووە، پەراسوویێکی دەرهێناوە و ئافرەتێکی لەدروستکردووە، بەئەوەی ئەم پیاوە بتوانیا نەبێت. داروین لەبەرامبەردا جیهانبینییەکی تەواو جیاوازی هێنایە کایەوە لەسەر پەیدابوونی زیندەوەران، کە هیچ جۆگەیێکی بە بوونی خوا نەهێشتەوە. تائیمڕۆ هەر دەستکەوتێکی زانستی لە مەیدانی زیندەزانیدا هاتبێتە کایەوە، بەچوونکەی داروینی سەلماندووە. تائیمڕۆش کێشمەکێشی نێوان ئەم دوو جیهانبینییە بەردەوامە، لەناو گەلێک لە کەمەگاکاندا شەوازێکی خوێناوی بە خۆیەوە گرتووە.

پرسیار: ئایا بە ناکرێت بیروبۆچوونی ئایینی لەگەڵ داروینزم وەکو بیردۆزێکی زانستی، پێکەوە هەبێکن؟

نوری کەریم: نێک هەر پێکەوە هەناکن، بەکو تەواو بەدژی یەکترین. دوو جیهانبینیی جیاوازن، لە یەکەم بەردی بناغەوە. تەواوی بیروبۆچوونی ئایینی، کەمەگای بانگەشەی بەبەگەی چەقبەستوون، هیچ لەکدانەوەیێک هەناگرن. خوا یەکە نابێت بە دوو؛ خوا تەواوی سروشتی لە شەش ڕۆژدا درووستکردووە؛ بۆچی؟ وەڵام نییە؛ یان ئەوەتا باوەڕت پێیەتی یان نێ. بەڵام بیرباوەڕی

زانستی لەسەر هەر دیاردەیەک، شتەکی نوگرەی نییە. لەسەر هەر شتەکی سروشتی، زانیاری تەواو و کۆتایی نییە. یەک زاید دوو، هەر مەرج نییە دوبەت بکاتە سێ. ئیمە مرۆڤ لە پێتاندنی هێلکە بە تەماوەوە لە منداڵدانی ئافرەتدا دروستدەبێت، دکرێت سبەینێ لە تاقیگەدا دروستبکرێت. چارلز داروین دەیزانی جیهانبینییەکەی تەواو دژی بیروبۆچوونی زاڵی کەمەگایە، لەی ڕۆشن بوو کە چ کفرێکی گەورە دەکات و ئامادە بوو لەپێناوی بەرزڕاگرتنی ڕاستیدا، باجەکەی بدات. بۆیە بە ماوەی شەش حەوت ساڵ دەستی ڕاگرت لە چاپکردنی کتێبەکەی. کاتێکیش کە بڕیاری کردەوە، لە هەموو 'ناز و نیعمەت'ێکی دەرباری پاشایەتی بەریتانیا بەبەش کرا، کە لەو کاتەدا نوێنەرایەتی سیاسی کۆسای دەکرد و دەسەڵاتی تەواوی بەدەستەوە بوو. تا لەم ساڵانەی دواییدا، دەرباری پاشایەتی ئەم پێگە ڕۆشەی بە ناوچەوانی خۆیەوە کاڵ کردەوە و لە مەراسیمێکی گەورەدا، ئەو ڕێزلێنانەی کە شایەنی زانایێکی وەها مەزنە، بۆی گێڕاندەوە و بەڕەسمی داوای لێبوردنی لە نەوەکانی داروین کرد.

پرسیار : چۆن بوو وا ئەم کتێبەت هەڵبژارد بۆ وەرگێڕان؟

نوری کەریم: منیش وەکو یەکێک لە خوێنەرانی ئەو کتێبە، بەهەی ئەو بۆچوونانە زانستییەی کە هەیەتی، هەمیشە ئەو خەیاڵەم لەسەردا بووە، کە بیکەم بە کوردی. بەڵام کاتێک کە کتێبە بەناوبانگەکەی زانای زیندەزانی ڤیچارد دواکینزم بەناوی 'وەهمەک'، وەرگێڕایە سەر زمانی کوردی، کە ڕۆخنەیەکی کەمەرشکێنە لە بیربۆچوونی ئایینی لە گۆشەنیگای داروینزمەوە، ئەم خەیاڵەمی دەمەزرد کردەوە و ئیتر لەوە زێتر نەمدەتوانی وەرگێڕانی دوابخەم.

پرسیار : گەلێک هەوێیان دا ئەم کتێبە وەرگێڕێ سەر زمانی کوردی، بەڵام بۆئاکام بوون. ئەم تواناییەی تۆ لە چیەوە سەرچاوە دەگرێت؟

نوری کەریم: بۆ گەلێک هەوێیان دا و گەلێکیان بۆ ئاواتەوە سەریانناینەوە. جۆگەی داخ بە ئەوانە و مایەی خۆشحاڵییە بە من، کە دەتوانم ئەو ئاواتە بهێنمەدی. وەرگێڕانی کتێبێکی وەها زانستی، بەتایبەتی بە سەر زمانی کوردی، لە توانایی کەسی ئەو ڕۆشنبیرانەی ساڵانی حەفتاکان و هەشتاکان بەدەر بووە، بەڵام بە من هەلومەرجێک تەواو جیاوازە و ئەمش هەشتا بۆاتای ئەوە نایەت کە کارێکی ئاسانە. 'ڕۆچەڵکی چۆمسکی' یانزەهەمین کتێبە کە خەریکم وەریدەگێمە سەر زمانی کوردی. تاکو ئێستا نۆ کتێبم لە زمانی ئینگلیزییەوە وەرگێڕاوە و یەک کتێبیشم لە زمانی سویدییەوە، کە

بەشکیان کتێبی زانستی بوون، بەتایبەتی ئەوەی ڕیچارد داوکینز، کە بەهای زانستی و ئاستی زمانە ئینگلیزییەکەی، ئاگار لە کتێبەکەی داروین زۆر زۆتر نەبێت بەدڵنیاییەوە کەمتر نییە. ئەم کارانە بە من هەمووی ئەزموونگەلێکی وەرگێڕانی گەورەن. هەروەها زمانی ئینگلیزییەکەی داروین، کە کتێبەکەی پێنووسیوە، زمانی ئینگلیزی ڤیکتۆریانییە، زمانی نووسینی تێزێکی دەرباری باڵای کەمێگای ئۆکسفۆردە، کە لاگەڵ زمانی ئینگلیزی ئێستادا جیاوازی زۆر هەیە، هەتا بە ئینگلیزیزمانێک ئاسان نییە. ئینجا بە وەرگێڕانیشی پەیوەستی بە تێگەیشتنێکی تەواو هەیە، لەم پەیوەندەدا زانینی زمانێکی ئەوروپی تر، کە هەموو بوارەکانی زانستی پێنووسراوە، پێویستییەکە کە ناکرێت چاوی لێبپۆشرێت. من زمانی سویدی دەزانم، ئەمە یارمەتیدەرێکی لێبننەهاتووە بە تێگەیشتنی تێکستە هەرە سەختەکانی ئەو کتێبە.

پرسیار: گرفتی وەرگێڕانی کتێبێکی وەها زانستی بە سەر زمانی کوردی لە چیدا دەبینیتەوە؟

نوری کەریم: زۆتر لە 155 ساڵ بەسەر دەرچوونی ‘ڕەچەڵەکی چۆشن’دا تێپەڕیوە، کەچی هێشتا هەر زۆر زووە بە زمانی کوردی کە بتوانێت خێی لە قەرەی وەرگێڕانی کتێبێکی وەها بدات. وەرگێڕان لە زمانێکەوە بە زمانێکی تر، بەشێوەیەک لە شێوەکان بەواتای بەراوردکردنی دوو زمانەکەیە، بەڵام دوو شت شایانی بەراوردکردنن کە لەیەکەوە نزیک بن. بەداخەوە کە دەچیتە پای وەرگێڕانی کتێبێکی وەها زانستی، ئەوسا بەتەواوی دەزانیت، کە زمانی کوردی چەند بەخاوەنە، چەند لە کاروانی پێشکەوتنی زانستی لەدوایە، هەتا ئەوەشی کە بەی کراوە زۆر پێ کەموکورتین. بە نموونە، تەواوی ئەو فەرهەنگانەی کە بە بوارە زانستییەکان نووسراون و بە چاپ گەیەنراون، دەکرێت تا ئاستێکی خوێندنی ناوەندی و ئامادەیی وەئامدەرەوە بێت، بەڵام زۆر ئاستەم بە پشتبەستن بەم فرهەنگانە دەستبدەیتە وەرگێڕانی کتێبێکی وەها زانستی. گرفتێکە لەوە دایە، کە زمانی کوردی نەکراوە بە زمانێکی زانستی، لە کەمێگاکەماندا هیچ هەوێک بەدی ناکرێت، کە ڕێژەک لە ڕێژان زانست جەماوەری بکرێتەوە، تا هەموو کەس بتوانێت لە هەر بوارێکی زانستیدا، ئەوەی هەیە بە زمانی کوردی بیخوێنێتەوە.
ئەوەندەی دەگمەنەوە بە باری زاراوەزانی وەرگێڕانی ئەم کتێبە، هەوڵدەدەم لە ڕێگای وشەداهێنان بە زاراوە بناغەییەکان و پڕاوزنووسینەوە، واتاکان بگەیەنم. ئەوەندەی دەگمەنەوە بە ناوی

ئەو هووک و ئاژەڵانەی کە بە ئەمە ناشناسان، کە زۆربەیان دڵگرتوە، بە ئینگلیز و عەرەبیش نووسیمن، بۆئەوەی ئاگەر خوێنەر ویستی، بەدوایاندا بگەڕێت. ئاگەر ئەم کارانە نەکەم، دەبێت دەست لە وەرگێڕانی هەڵگرم. بەهیچ نییە، زمانی کوردی لەو زمانە هەرە دەگمەنانەیە کە تاکو ئێستا ئەم کتێبەی بە وەرنەگێڕاوە.

پرسیار: گەورەترین ئاستەنگی وەرگێڕانی کتێب تا دەگات بە دەستی خوێنەر بەشێوەیەکی گشتی لە چیدایە؟

نوری کەریم: بەپێی ئەزمونی ئەو کتێبانەی کە وەرمگێڕاون و بە چاپم گەیاندون، گەورەترین ئاستەنگ بەمەیلی دامودەزگا پەیوەندیدارە حوکمیەکانە بەرامبەر بە کاری وەشنبیری. دەچیت بە لای هەر دامودەزگایەک، چ حکومی بێت یان ناحکومی، وەنووسکی زمانی کوردی تایبەت بە خێی هەیە. زێتر لە سەدە و نیوێک بەسەر وەژەی مۆژوویی بیست و پێنجی تشرینی دووەمی ساڵی 1859دا تێدەپەڕێت، ئەو وەژەی کە لە کازیوەی بەرەبیاندا ‘وەچەکی چەشن’یان بە سەر کتێبفرۆشکانی شاری لەندەندا دابەش کرد و بە ئەوارکەی یەک دانەی لێنەمایەوە. وەشنبیران و خوێنەکی وەئامکی ددانشکێنیان دایەوە بە دەرباری بنەماڵەی دەسەڵاتدار. لەپاش یەک سەدە و نیو، لەو دەچێت هەشتا هەر زەر زوو بێت، ئەو چاوەڕوانییەمان هەبێت لە وەشنبیرانمان کە ئەوەندە وەشنبیر بن و لە خەڵکەکەمان کە ئەوەندە تینوی زانست بن. ئەم ئاستەنگە ئاستەنگکی کوشندەیە، هوو لە هەر کەمەگایەک بکات، بەرەو داماتی دەبات.

کتێبێک بە پێشوازیکردن لە ژاک لاکان … هێندرێن

ناساندنی تیۆریی دەروونشیکاریی لاکان بە خوێنەری نائاشنای کورد بە بەرهەم و پاشخانی هەزری ئەو، کارێکی ئاسان نییە، چونکە وەک دەزانرێت، هەشتا لە ناوەندی رەشنبیریی و ئەکادیمیی کوردستاندا نزیک هەر بەرهەمکانی لاکان خێی نائاشنان، بەڵکە پاشخانی ئەو رەژگارە کولتووریی فەرەنسا و رەژاواش کە لاکان و دەروونشیکاریی

تێیدا سەریانهەدا، بە پووختی بە زمانی کوردیی نەخوێنراوەتەوە.

کاتێک لە حەفتایەکانی سەتەی رابردوو لە زانستگەدا بابەتکانی وەک مێژووی ئەدەب و مێژووی هونەر کران بە زانستی ئەدەب و زانستی هونەر، بابەتی تیەریش بایەخدارتر بوو. هەروەک لە حەفتایەکانیشدا مارکسیزم وەک تیەرییەکی باڵا سەیر دەکرا. لە هەشتایەکانیشدا کە مارکسیزم وەک تیەرییەکی بەسەرچوو دەبینرا، دەروونشیکاریی وەک تیەرییەکی سەرنجاکێش ئەو بوارە چۆڵەی مارکسیزمی گرتەوە. بەمجۆرە لە پاڵ فرەیددا ژاک لاکان بوو بە بایەخدارترین سەرچاوەی تیەریی.
بە هەمەنبووونی روانگەکانی لاکان لەو دەخەدا، بە پێوەندی لاکان بە بونیادخوازیی و لیوس ئالتسەری مارکسیی و کلاود لیڤی شتراوسەوە هەبووە. هاوکاتیش دەروونشیکاری، بە رەگەی قوتابخانەی فرانکفۆرتەوە، جۆرە مەدڵەکی لە مارکسیزم و دەروونشیکاری دروستکرد. لاکان سێ لایەنی باشی هەبوو: خوێندنەوەی نووسینەکانی سەخت بوون، بایە خوێندنەوەی بابەتکانی ڕەشنبیرییەکی باشی گەرەک بوو. جێختکردنەوەی ئەو لەسەر زمان و بایەخی سیمبوول، کە دیارە ئەمەش بە ڕووناکبیران جۆگەی سەرنج بوو. دواجاریش تێزەکانی ئەو هەدی هەدی بوو بە دەروازەیەک بە چەمکی "مەیل"، "ئەویتر" و ... تاد، کە پاشان ئەو چەمکانە لای فەیلەسووفانی فەڕانسیی وەک ژیل دەلوز، لیەتار و ... ئەوانی دیکە، بوون بە سەرچاوەی تیەرییەکانیان.

هەبەت ژاک لاکان ئەو دەروونناسەیە کە هەگری گەلێک خوێندنەوەی تیەرییە، بەڵام ئەوەی جۆگەی سەرنجە، ئەو شێوازە زمانییەی لاکانە لە تێگەیشتنی جیهان. لاکان وەک زمانێک لە جیهان دەپێڤێت. بە ڕای لاکان، ئەمە هەر لەگەڵ لە لەدایکبوونماندا، لەناو ڕاڕەوی زماندا جێنشینین، ئەمەش مانای وایە کە ئەوە ئەمە نین کە زمان دادەهێنین، بەڵکە ئەوە زمانە ئەمە دادەهێنێت.
وەک لاکان دەیگوت، مرۆڤ وا دەزانێت کە ئەمە خەمان فێری ئاخافتن دەکەین و بیاریش لەسەر ئەوە دەدەین کە چۆن قسە بکەین و چیش بڵێین. لە ڕاستییەکەی ئەوە زمانە کە ڕێنیشاندەرەی بەها، هزر و نەریتەکانمان دەکات، کە ئەمەش بە گوێرەی ئەو دەخەی کە تێیدا لە دایکبووین، لەگەڵ خەماندا دەیانهێنێنە ژیانمانەوە.

تێگەیشتنی ئەو بە زمان بەوە دەناسرێتەوە کە "نائاگایی وەک زمان بونیاتنراوە".

بایە لاکان هەمیشە بڕوا زمان دەگێڕێتەوە. وەک دەروونشیکارێک هەمیشە چەمکی ئەوانیدیکەی وەردەگرت و مانای خێیشی بەو چەمکانە

دەبەخشی.
کاتێک لاکان لە ئەمریکادا سەمینارێکی هاوبەشی لەگەڵ نوام چۆمسکی پێشکەش کرد، لەوێدا لاکان گوتی، من بە مەشکم بیرم نەکردەوە، بەڵکە بە پێیەکانم، کە ئەو قسەیەی لاکان وای لە ئەمریکییەکان کرد کە وەک شت سەیری بکەن.
خوێنەر دەتوانێت ئەو دیدەی لاکان بە زمان لە بەشێکی ئەم کتێبەدا بخوێنێتەوە، کە لەوێدا لاکان بە رێگەی سەسێر، یاکۆبسۆن، بونیادخوازیی، "نامەی دزراوی" ئالان پۆ و ... تاد، بە وردی ئەو تێگەیشتنەی خۆی بە زمان شیدەکاتەوە.
لاکان، وەک هەر نووسەر و رووناکبیرێکانی تری فەڕەنسیی، کاتێک لە پاریس لە حەفتایەکاندا سەمینارەکانی پێشکەش دەکرد، هەموو چین و توێژەکان، لە خوێندکارەوە بیگرە تا دەگاتە رووناکبیرە ناسراوە فەڕەنسییەکان، گوێیان بە دەگرت.
بەمجۆرە لاکان بە رێگەی ئەو سەمینارە ناسراوانەوە ناوەندی رێشنبیریی فەڕەنسیی تەنییەوە، دواجار توانی زۆرێک لە رووناکبیرەکانی پاریس لە دەوری خۆیەوە کۆبکاتەوە، بەمەش تێگەیشتنێکی تایبەت بە خۆی لە دەروونشیکاریی کە بە "ئەبژەی نەردراو" ناودەکرد، بسازێنێت.
تێرییەکانی لاکان هەڵگری جۆرێک لە بزاوی، شیعریی و هاوکاتیش لاساریین ، بۆیە تێگەیشتن لێیان ئاسان نییە.

لاکان هەر تەنێ نووسەر و دەروونناسێکی ناسراوی شەست و حەفتایەکانی فەڕەنسیی نەبوو، بەڵکە لە نەخۆشخانەی دەروونیی " Sainte Anne"، دکتۆرێکی دروونشیکاریش بوو.
هەر بۆیە ڕەنگە بە هەی ئاڵۆزی زمانەکۆیەوە بێت، کە لاکان دوای ماوەیەکی زۆر توانی لە دەروەی فەڕەنسادا ناسراو بێت، بەڵام لە هەشتا و نەوەتەکانی سەتەی بیستدا بوو بە جێگەی سەرنجی رووناکبیرانی ڕۆژئاوا. بەمجۆرە زوو لە ناوەندی رووناکبیراندا کاریگەری سازاند. ئەوەتا لە کوردستاندا لاکان نێک هەر لە بەشی دەروونناسی زانستگەکاندا ناخوێنرێت، بەڵکە قوتابیانی دەروونناسیش تاک و تەرا نەبێت ناینناسن، بەڵام لەو یەک دوو ساڵەدا تەنێ چەند نووسەرێکی کورد نەبە قسەیان لەسەر کردووە، ئەو چەند نووسەر و خوێنەرەش ڕاستەخۆ لاکانیان نەناسی، بەڵکە بە هەی کاریگەری فەیلەسووفی بەلکانی، ژیژاک بوو.

هەر بۆیە لەرەو ئەوم کاری غەریبە حوسێن، کە دەرچووی بەشی دەروونناسی زانستگەی سەرانە، جێگەی دەست خۆشییە.

ئەو کتێبە وەرگێڕاوەی خاتووە غەریبە، وەک دەروازەیەکی بەسوود بۆ تێگەیشتن لە دەروونناسیی لاکان، دەکرێت ببێت بە سەرچاوەیەک بۆ نووسەر و دەروونناسانی کورد.
وەرگێڕانە هەی ئەوەی هەم دەرچووی دەروونناسین و هەمیش بە زانینەوە کاری لەگەڵ ئەم کتێبەدا کردووە، بۆیە وەک ئەوەی زمانێکی ڕوون و چاکی وەرگێڕانەکە، پڕاوپڕ و ڕوونکردنەوەی چەمک و ناوکانانی ناو کتێبەکەش، هاوکارییەکی باشی زمانی ئامێزی تیۆرییەکانی لاکانی کردووە کە خوێنەر بتوانێت، وەک ئەوەی تێگەیشتن لە جیهانی لاکان، چێژ لە ئامێزییەکانیش وەربگرێت.

عوزێر، وەهاب نیە، عەزیز ! مستەفا، هاشم نیە، فەرج ... عومەر محەمەد

ستکردنەوەیەک دەربارەی شێواندنی ناوی دەربازبوانی کەمەکوژی ئینفال

لەکتێبەکەیدا جینەسایدی گەلی کورد(پشکنین، ئامارو زانیاری، دیکۆمێنت) تەها سلێمان کەوتووەتە هەڵەی زەق، ئەم کورتە نوسینەم , تەنها ڕاستکردنەوەی ئەو بەشەی کتێبەکەیەتی .
گەڕانەوە لە گەڵ بەکەمەڵەکانەوە، تایبەتی پێشکی و دەروازەی ئەو بەشەیە، کە بە دەربازبوانی گەڵی بەکەمەڵە نوسیوەتی، بەڵام چۆن پێشکی و نوسینێک ؟! نێک هەر دەسکانیان بەڵکو ناوکانیشیانی شێواندووە هەمووانی تێکەڵ کردوون، ناوی خوازراوی ئەم دەربازبووی بردووە بۆ ئەو دەربازبوو، ناوی باوکی دەربازبووەیەکی کردووەتە ناوی دەربازبووەکە، ناوی ڕاستەقینەی دەربازبووەیەکی کردووەتە ناوی خوازراوی دەربازبووەیەکی تر، ناوی دوانیانی هەر نەبردووەو فەرامێشی کردوون .

زۆرقترین هەڵکانی بریتین لەمانەی خوارەوە :

1. عوزێر ناوی ڕاستەقینەی (عەزیز وەهاب محەمەد سەلمان)ە بەڵام لە کتێبەکەی مەدیل ئەست چدا، یوست هەڵتەرمان لەبەر سەلامەتی و ئاسایشی ژیانی، بەسەرهاتەکەی بە ناوی خوازراو باوکراوەتەوە و ناوی (عوزێر) بە داناوە. بەیە لەکتێبەکەیاندا (جینەساید لەعێراق و پەلاماری ئەنفال بەسەرکورد) ئاوا نوسراوە (بەسەرهاتی عوزێر). عارف قوربانیش بەهەمان ناو دیدارەکەی لەگەڵ عوزێردا کردووەو لەکتێبەکدا چاپ و باوی کردووەتەوە. بەخشم هەرچیم لەبارەوە نوسیبێ هەربەناوی (عوزێر) ناویم هێناوەو لەبەر ئەوە ناوی ڕاستەقینەیم فەرامۆش کردووە. لەمڕۆ (عوزێر) بووەتە ناوێکی سومبلی و ناسراوی ناوکەمەگەی کوردی، بەیە هیچ نەوا نیە کەسانێک لەبارەی ئەنفالەوە بنوسن و ناوی کەسایەتیە ڕەمزییەکانی دەسەی ئەنفال نەناسن، یان لەبارەیانەوە بنوسن و نێک دەسکانیان بەکو ناویان تێکەڵ بکەن و لێکیان جیا نەکەنەوە، کەچی بەداخەوە کاک تەها سلێمان، ناوی ڕەمزی و ڕاستەقینەی عوزێری فەرامۆش کردووەو بە (وەهاب) ناوی هێناوە، ئاخر سەلامەت بیت (وەهاب) ناوی باوکەتی نێک هی خۆی ! بەو شێوەیە سەردێری بەسەرهاتەکەی کردووە بە (وەهاب محەمەد سلێمان) (عوزێر) . یەکێک شارەزا نەبێت عوزێرو وەهابی بەلێک جیاناکرێتەوە .

2. محەمە عەلی ئەحمەد ناسراوە بەحەمە عەلی عالیان، لە کتێبەکەی میدە ئەست چدا لەبەر سەلامەتی ژیانی ناوی (محەمەد) بە داناوە (بەسەرهاتی محەمەد) بەش بەحاڵی خۆم هەمیشە بەناوی حەمە عەلی

عالیان لەبارەوە نوسیومە . کەچی کاک تەها شەواندویەتی و ناوی (هاشم) بەناوی خوازراوی حەمە عەلی عالیان زانیوە. ئەم بەدحالی بوونە لەکاتێکدایە کە (هاشم) ناوی ئاستەقینەی خۆیەتی نەک خوازراو! سەیر لەوەدایە (هاشم محەمەد رەشید) دەربازبوی کەمەکوژی گوندی کورەمە یە و لەکتێبەکەی میدل ئیست ئیچدا هەر باس نەکراوە، نەبە ناوی خوازراو نەبە ناوی راستی خۆی ناوی نەهاتووە.
3. فەرەج محەمەد یاخود فەرەجی تەپخانە لە کتێبەکەی مەدە ئیست ئیچدا بە (مستەفا) ناوی هاتووە، کەچی کاک تەها سەلمان هەستی پێنەکردووە، بۆیە ناوە خوازراوەکەی بە دانەناوە.
4. هاشم محەمەد رەشید (مستەفا) نیە بەڵکو ناوی ئاستەقینەی خۆیەتی (هاشم محەمەد ڕەشید) منیش دیدارەکەم لەگەڵ هاشمدا لەکتێبەکدا بەناوی (هاشم) بەکاردووەتەوە، بەکاک تەهای بەرێز دەڵێم مستەفا کاک فەرەج. کە ناسراوە بەفەرەجی تەپخانە.
5. ئەنوەر تەیارە لە دایکبوی (١٩٥٤)ە نەک ١٩٤٥، ناوی گوندەکەشی چەم سورخاوە نەک (چەمی سورخای) .

ئەمانە کەمێک هەڵەی زەقن لەو بەشەی کتێبەکەیدا کە پەمباش بوو ئاستیان بکەموە، سەیر لەوەدایە کەی ئەم زانیارییانەی لەژمارە (٨)ی گەڤاری ئەنفالستان وەرگرتووە بەبێ ئەوەی ئاماژە بەسەرچاوەکەی بکات، وتا لاپەرە (٨٥ هەتا ١٠٦) کە دەکاتە (٢٠) لاپەڕەی کتێبەکەی هەمووی لە گەڤاری ئەنفالستان وەرگیراوە کە بە دەربازبوانی گەڕە بکەمەکانم ئەنجامداوە، هەموو جیاوازیەکەی نێوان ئەم بەشەی کتێبەکەی کاک تەها سەلمان لەگەڵ ئەوەی لەئەنفالستاندا باوکراوەتەوە تەنها ئەو کەمە دەستکاریانەیە کە هەڵەی تەداکردوون و لەسەرەوە راستمکردنەوە. بەوانە (جینەسایدی گەلی کورد – پشکنین.. ئامارو زانیاری.. دیکەمێنت.
بەڵام نازانم بۆچی ناوی چوار لە دەربازبوانی گەڕەی بکەمەی هەڵاواردووەو ناوی هیچ کامیان (ئەبابەکرەلی و سدقی عەبدلقادرو فەتاح عەبدولقادرو بەنگین مستەفا)ی نەهێناوە ؟

کۆبوونەوەی ئەستانە درێژەی پێشەویەکانی روسیایە لەسوریا … نوری بەشیر

رۆژەکانی 23و24 کانونی دووەم، نوێنەری دەوڵەتی سوریا و ئۆپۆزسیۆن بەسەر پەرشتی سێ لایەنی " روسیا، تورکیا و ئێران" لەشاری ئەستانەی کازاغستان کۆبوونەوە بۆ گفتوگۆ لەسەر دریژەی وەستانی جەنگ کە لەکۆتایی کانوون یەکەمی ساڵی پارەوە دەستی پێکردووە.
ئەم کۆبوونەوەیە بەسەرپەرشتی و تەرحی روسیا کراوە، ئەگەرچی ناوی سەرپەرشتی سێ لایەنەوە دەبرێتە پێوە، بەڵام پایەی ئەساسی روسیایە، هەروەک چۆن بەسەرپەرشتی و پێشەوی و هێزی ئاسمانی و زەوی روسیا شاری حەڵەب بەتەواوی گەڕانیایەوە ژێر دەسەڵاتی بەشار ئەسەد، کەبەدوای سەرکەوتنی روسیا لەئۆکرانیادا لەبەرامبەر ئەمریکاو هاوپەیمانەکانیدا، حەڵەب دووەمین سەرکەوتنیەتی و بۆ ئەمەش هاوپەیمانیەکی ناوچەیی و جیهانی لەدەوری خۆی وەک تەوازنی هێز کۆدەکاتەوە، وە دەرکەوتن و قوبونەوەو بەرزبونەوەی کۆشەکانی ناو باڵەکانی ئیمپریالیزمی جیهان و دەرکەوتنی وەک قوتبی مخالف لەبەرژەوەندی جیاواز بۆ بەشی زیاتر لەئاستی جیهان و ناوچەکەدا، بەتایبەت رۆژهەاتی ناوەاست کە ئێستا ناوچەیەکی ناجێگیرو پڕکۆشەیە، کەلەبەرامبەریدا دەبێت دەورەیەکی تازە دەست پێبکەن بەتایبەت بەدوای گەیشتنی تەوازنی هێزو پێشەویەکانی روسیا لەسوریادا.

ئەم کۆبونەوەیەی ئەستانە، زۆربەی لایەنەکانی بەشداربوو لە؛ روسیا، تورکیا، ئێران، کازاغستان، نوێنەری بەشار ئەسەد هەتا ستیڤان دیمستۆرا نوێنەری نەتەوەیەکگرتووەکان و باڵیۆزی ئەمریکا لە کازاغستان کەبەشداربوون، بەئەڕێ وەسفی کۆبوونەوەکە دەکەن، وەک هەرسێ لایەنی " روسیا، تورکیا و ئێران" سەرپەرشتی ئیدامەی شەڕی وەستانەکە دەکەن. وە قەڕارە هەینی داهاتوو ژمارەیەکی زیاتر لە ئۆپۆزسیۆن لە روسیا لەگەڵ سەرانی روسیا دا هەر بۆ گفتوگۆ لەسەر درێژەی شەڕی وەستان و پێژەیەک کەروسیا خستویەتیە بەردەم بۆ چارەسەری وەزعی سوریا قسەی زیاتر و ئامادەیی زیاتر بکەن بۆ کۆبونەوەی تری ئەستانەو هەروەها قەڕارە لە شوباتی مانگی داهاتوشدا لە جنێف کۆبوونەوە بکرێت لەسەری. ئێلکساندێر لاڤرینتیڤی سەرکی شاندی رووسیا لەدووەم رۆژی کۆبوونەوەکەدا تاکیدی لەوە

کردەوە کە چاوەڕوانی وەڵامی لایەنەکانی ئۆپۆزسیۆن دەکەن بۆ کۆبوونەوە لەروسیا و بەشداری هەرچی زیاتری ژمارەیەکی زۆرتری ئۆپۆزسیۆن.

لەم کۆبونەوەیەی ئەستانەدا دەرکەوت، بەجیا لەبەشداری نوینەرانی بەشارو ئۆپۆزسیۆن و وەزیری دەرەوەی کازاغستان و نێردەی نەتەوەیەکگرتووەکان و باییزی ئەمریکاو هەروەها بەسەرپەرشتیاری روسیاو تورکیا و ئێران، بەڵام دەوری سەرەکی روسیاو بەرنامەیەک کەروسیا داینـاوە بۆ سوریا هەموویانی لەدەوری کۆ کردۆتەوە، بەڵام ئەمە یەکەم کۆبونەوە نابێت و لەقسەوباسەکان و تاکیدی دیمستۆرا دەردەکەوێت کەمەسەلەی کۆبونەوەی تری جنێف گرنگە بۆ بردنە پێشەوەی پرۆسەی گفتوگۆکەو ریکەوتنی زیاتر. بەو دەلیلە کۆبوونەوەی تری جنێف گرنگە کە ژمارەیەکی زۆر لایەنی تر لەئۆپۆزسیۆن و وڵاتانی ناوچەکە لەچەشنی سعودیەو قەتەر و هەتا وڵاتانی غەربی و خودی ئەمریکا، کە لایەن گەلێکی ترن لەدەخالەتیان لەهەلومەرجی سوریا و کۆبونەوەکانی جنێفی پێشوودا بوون و لەم کۆبونەوەی ئەستانەدا نەبوون، زەرورە بۆ بردنە پێشەوەی ئەو پرۆسەیەی کە روسیا و تورکیا و ئێران دەستیان پێکردوە بەشدار بن و کەتا ئیستا روسیا قسەیەکی پێچەوانەی لەسەر ئەمە نیە.

ئەوەی بەرچاوە، بەدوای گرتنەوەی حەبەوە، دەوری ئەمریکا لەسوریادا، جگە لەناوچە کوردیەکان، روو لەپاشەکشەو داشکانەو روسیا روو لەسەرە، کەئەم کۆبوونەوەیەی ئەستانە تاکید لەوە دەکاتەوە. لەبەرامبەردا ئەمریکا کاردانەوەکانی زیاتر لەعێراق چۆ کردۆتەوە، لەرێگای دەوڵەتی مەرکەزی و گرتنەوەی موسڵ و کار لەگەڵ ناوچە کوردیەکانی ژێر دەسەڵاتی حکومەتی هەرێمداو قەرارە کەسەفارەتێکی گەورەی لێبکاتەوە. بەڵام ئەوەی دەردەکەوێت کەمەسەلەی سوریا کەلە 2011 وە دەست پێکردوەو زیاتر لە 11 ملیۆن ئاوارەو نزیکەی 400 هەزار کوژراو کاولکردنی ئەو کۆمەڵگایە، بووتە پەلەیەکی شەرمەزاری بەنیوچەوانی هەموو دەوڵەتانی سەرمایەداری جیهانی و بەتایبەت ئەمریکاو هاوپەیمانە غەربی و ناوچەییەکانەوە، وە بنەبەستیان لەرێگاچارە بۆ سوریا بەتایبەت ئەمریکا، ئەمە بەزەرور ئەیسەپێنێ بەرسەر ئەمریکاو روسیا و هەتا وڵاتانی ناوچەکەش کەهەریەکەیان لە گژاوگێکی ئەزمەی هەمەلایەنەدان، کەرێگایەک بۆ کۆتایی هێنان بەو هەلومەرجە بدۆزنەوە.

بەڵام بەهەردەرەجەیەک و بەهەر سیاسەتێکی سەرمایەداری و بۆرژوزایانەوەش بێت، وەستانی بەڵای ئەو جەنگەی بەرێیان خست و

دایانسەپاند بەسەر سەری خەڵکی سوریادا، بۆ هەموو خەڵکی سوریا و ناوچەکەش بەسودە، هەتا خەڵکی سوریا لەهەلومەرجێکی ئارمدا باشتر دەتوانن بیربکەنەوەو رێگای گونجاو بۆ ژیانێکی باشتر ببینەوە وەک لەو جەهەنمەی کەئێستا تێیدا ژیان بەسەر دەبەن، کەهیچ روخسارێکی کۆمەڵگایەکی مەدەنی پێوە نەماوە، هیچ ئیرادەیەکیان بۆ ئینسانەکان نەهێشتەوە تا بیربکاتەوەو هێزی خۆی ڕکخراو بکات، وە دەنگ دەربێت و بەرنامەیان بۆ ئایندەیان هەبێت.
25/1/2017

شۆی ئــــاوو..! ئامــدکردنی : ەشنا ەزا

ئاو یەکێکە لەگرنگترین هۆکاری مانەوەی ژیان لەسەر گۆی زەوی, هاوکات یەکێکە لەگرنگترین ئەو باسانەی کە کاریگەری زۆریان لەسەر ئاسایشی نەتەوەیی هەر دەوڵەتێك هەیە. ئەم جگە لەوەی ئاو پێکهاتەیەکی گرنگە لەپێکهاتەی زیندەوەراندا, بەجۆرێك (75%)ی جەستەی مرۆڤ و (90%)ی جەستەی گیاندارانی لەئاو پێکهاتووە، هاوکات ئاو زیاتر لە (70%)ی گۆی زەوی دادەپۆشێت.

ئــــاوجگرەوەینییەلەگەڵ ئەوەشــــدا، بەڕاژەی (97%)ی ئــــاو لەئەقیانوسەکاندایە، کە بۆ خواردنەوەو کشتوکاڵو بەکارهێنان دەست نــادات، تەنهــا ڕاژەی (3%)ی ئــاوی جیهــان بۆ خــواردنەوە بەکاردەهێنرێت. بەوتەی پسپۆڕانی بواری ئاوی سەرزەوی، چاوەڕوان دەکرێت لەدواڕۆژدا شەڕی وەاتان لەسەر ئاو بێتو بەهۆیەوە جەنگی جیهانی لەسەر ئاو ڕووبدات، چونکە ئاو وەك یەکێك لەگرفتەکانی جیهــان دەرکەوتــووە، وەك چۆن نەوت بەشــەوەی نادڵــك دابەش بــووە، ئاویش بەهەمان شێوە.
پسپۆڕەکان ئاماژە بەوە دەکەن، ئەگەر نەوت وەك وزە جگرەوەی هەبێ لەبابەتی وزەی خۆرو وزەی ئەتۆمی، ئەوا ئاو وەك کەرەسەیەکی پێویست بۆ بەردەوامی ژیان، هیچ جگرەوەیەکی نییە.
ئەم لەکاتێکدا ڕکخــراوی نەتەوە یەکگرتووەکــان هەشداریانــدا لەکەمبــوونەوەی ئــاوی ســەرگەی زەوی‌و رایانگەیانــد، ئەو بەڕ ئــاوە

شیرینەی کە هەیە لەداهاتوودا بەشی دانیشتووانی سەر زەوی ناکات.
بەپێی دواین ئامارەکان، ئێستا ژمارەی دانیشتووانی گەی زەوی بەحەوت ملیار کەس دەخەمێنرێتو بەپێی پێشبینییەکان بە ساڵی (2050) ئەم رێژەیە بەرزدەبێتەوە بە (9.3) ملیار کەس، ئەو زیادبوونەش بەتەکەای (90) ملیۆن مرۆڤ لەساڵێکدا، کە هەر تاکێك ئەگەر لەساڵێکدا پێویستی بە(1000)م3 ئاو هەبێت، کەواتە بە ئەو (90) ملیۆن کەسە داخوازی لەسەر ئاو ساڵانە بڕی (90) ملیار م3 زیاد دەکات کە ئەم بڕەش یەکسانە بە بڕی ئاوی هەموو رووبارێ نیل لەساڵێکدا.

ئاوی کوردستان لەمەترسیدایە

هاوکات بەپێی توێژینەوەیەك کە بەناونیشانی سەرچاوەکانی ئاوی کوردستان کە لەلایەن ئەنیستیتیوتی نارین بۆ توێژینەوەو بڵاوکردنەوە بڵاوکراوەتەوە، ئاوی کوردستان لەژێر هەڕەشەدایە، ئەگەرچی هەشتا نگەیشتەتە ئاستێکی مەترسیدار ئەگەر پلانی پێشوەخت بۆ رووبڕووبوونەوەی ئەو کێشەیە نەبڕێت، ئەوا قەیرانی کەم ئاوی کوردستان دەگرێتەوە. هاوکات لەکوردستاندا پێنج رووبارێ سەرەکی هەن، کە بڕی ساڵانەی کەکردنەوەی ئاویان (29.77) ملیار مەتر سێجایە. ئەوانیش (رووبارێ خابوور کە ساڵانە نزیکەی 1.6 ملیار مەتر سێجایە، زێی گەورە کە ساڵانە 14 ملیارو 32 مەتر سێجایە، زێی بچووك کە ساڵانەی 7.2 ملیار مەتر سێجایە، رووبارێ سیروان کە ساڵانەی 5.86 ملیار مەتر سێجایە، ئاوە سپی کە ساڵانەی 0.79 ملیار مەتر سێجایە) ئاو گل دەدەنەوە.

دیجلەو فوراتو نیلو ململانێی سیاسی

د.دیار عەلی محەمەد پسپۆڕی هایدرۆلۆجیكو سەرکی بەشی جیۆلۆجی دەڵێت:«زیادەڕۆیی لەبەکارهێنانی سەرچاوەکانی ئاودا دەکرێتو تائێستا یاسا نێیتوانیوە ئەم کێشەیە بکات، هاوکات تائێستا نەتوانراوە لەلایەن پۆلیسی دارستانەوە کەنار ئاوەکان لەپیسبوونی ئاو بپارێزێت، نەك هەر لەناو کوردستاندا، بەڵکو لەوڵاتانی دەوروبەریش چەندین کارگە لەسەر سەرچاوەکانی ئاوی کوردستان دانراونو پاشماوەی ئەو کارگانە تەکەە بەئاوەکە دەبن».
ئەو پسپۆڕە باسی لەوەکرد، پێشبینی دەکرێت بەهەی ئاوەوە لەسەدەی بیستو یەکدا جەنگ هەبگیرسێت، زۆر هەکاری تریش بۆ جەنگ هەن هەر لەهەکارەکانی قەیرانی خۆراکەوە تاقەیرانی وزە، چونکە لەبیست ساڵی داهاتوودا رەنگە کەمی ئاو ببێتە هەکارەکی سەرەکی بۆ

کەوتنەوەی پشێوی سیاسیو کەمایەتی لەژهاتی ناواستدا، چونکە بەشی تاکە کەسی ئاو لەم ناوچەیدا بەراورد بەسانی هەشتاکانی سەدەی رابردوو سانە (50% – 70%) کەمی کردووە، چونکە ئاو بەتە ململانێی نێوان وڵاتانی دراوسێو قەیرانی سیاسی بەدوای خۆیدا هێناوەو چەندین وڵات بەهۆی ئاوەوە بەیەکەوە دەبەستێتەوە ئەوانیش دیجلەو فورات لەنێوان عیراقو سوریاو ئێران، رووباری نیل کە چەندین وڵات بەیەکەوە دەبەستێتەوە لەئێستادا ململانێ دروست بووەو کێشە لەنێوان وڵاتان بەهۆی کەم بوونەوەو گرتنەوەو دروستکردنی بەنداو هاتێتە ئاراوە.

بەفیڕۆدانی ئاو

د.دیار عەلی ئاماژەی بۆشدا، بەهۆی گەڕانکاریەکانی کێشوهەواوە، ئاوی سازگار کەمی کردووە بەتایبەتی لەکوردستان کە چەندین کارەزو کانی وشکیان کردووە، ئۆش مەترسی دەبێت بە هاتوو کە پێویستە هاووڵاتیان بێشۆەیکی تەندروست مامەڵە لەگەڵ ئاودا بکەنو بەفیڕۆی نەدەن، چونکە لەزەرەك لەوڵاتان نرخی ئاو نزیك دەبێتەوە لەنرخی سووتەمەنی.

خواست لەسەر ئاوی شیرین زیاد یکردووە

خالید سلێمان نووسەرو رۆژنامەنووس، کە چەندین لێکۆڵینەوەی لەسەر سەرچاوەکانی ئاو ئەنجامداوە بە کوردستانی نوێ وتی:«ژمارەی دانیشتووان لەسەدەی رابردوودا بەهۆڕەی سێ ئەوەندەی هاران زیادی کردوە، رۆژەی بەکاربردنی ئاو شەش ئەوەندە بەرزبێتەوە، گۆشەی سانەی دانیشتووانیش کە 83 ملیۆن کەسە سانە پێویستی بە 64 ملیار مەتر چوارگۆشە ئاو هەیە، ئەمە لەکاتێکدا لە 97.5%ی ئاوی گەی زەوی ئاوێکی سوێرە، واتا تەنیا 2.5 %ی ئاوی سازگارە، ئۆش وایکردووە سێ بەشی ئاوی سازگار بە بەرهەمهێنانی بەروبووومی کشتوکاڵیو دابینکردنی خۆراکی هاڵیهانی بەکاربهێنرێت.
ئەو رۆژنامەنووسە باسی لەوەشکرد، لەگەڵ زیادبوونی ژمارەی دانیشتووانی جیهان، داواکاری لەسەر ئاوی سازگارو خاوێن زیاد دەبێت، ئەم زیادبوونەش دەخێکی مەترسیداری لەدەکەوێتەوە ئەگەربێتو شێوازی بەکارهێنانو مامەڵەکردنمان بەرامبەر ئەم سەرچاوە سروشتییە نەگۆڕین، ئەوا مەترسییەکی گەورە رووەدات.

نەبوونی هۆشیاری بەکارهێنانی ئاو

خالید سلێمان وتیشی: «یەکێك لەو گرفتانەی کە لەکوردستانو عیراقو ناوچەکەدا هەیە، نەبوونی هۆشیاری خەڵکە، کە ئاوەش وایکردووە ڕۆژانە بەکی زۆری ئاو لەلایەن بەکارهێنەرانەوە بەفیڕۆ بچێتو کێشە دروست ببێت». ئاو دەڵێت: «بەرزبوونەوەی ڕێژەی دانیشتووانیش یەکێکی دیکەیە لەو کێشانە کە دەبێتە هۆی کەم بوونەوەی ئاو، بەیەکەوە پەیوەستە ئاو بەفیڕۆ نەڕوات، پەیوەستە حکومەتو لایەنە پەیوەندیدارەکان بەرنامەی پتەویان هەبێت بۆ بەکارهێنانی ئاو، کە بەداخەوە تائێستا پرسی ئاو نەکراوە بەپرسێکی ڕای گشتیو لەگەڵی هۆشیاری کۆمەڵایەتیو ئاینییەوە ڕەگەڵ لەبەفیردانی ئاو بگیرێت، چونکە هیچ کەسێك ناتوانێت بڵێت ئاو بڕی، کە زەر شارستانی هەبووە هۆی نەبوونی ئاوەوە لەناوچوون».

کوردستان خاوەنی زەرترین سامانو سەرچاوەی ئاوی شیرینە. بەجگە لەو سەرچاوانەی لەسنوورە شاخاوییەکانی کوردستانی ئێرانەوە دەڕژنە ئەمدیو، سەدان هەزار کارێزو چەمی هەیەو هەموویان ئاوی شیرینن.
ئەمەش لەکاتێکدایە کە تووژڕانی نەوەدوەتیو ڕکخراوە ژینگەییەکان هەشداریان داوە، تاساڵی ٢٠٢٥ قەیرانی کەمبوونەوەی ئاوو وشکاییهاتنی بەشێکی زۆری سەرچاوەکانی ئاوی شیرین سەر هەڵدەدات لەگشت جیهاندا. هەر بۆیە پێشبینی کرا ئەم سەدەیە، سەدەی ململانێو شەڕبێت بۆ دابینکردنی ئاوی شیرینو لەبایەخی ئەو شتەی لە سەد ساڵی ڕابردوو بۆ نەوت کرا، کەمدەکاتەوە، چونکە دەرکەوت نەوتو وزە بەدیلیان هەیە، بەڵام بەدیلی ئاو هەر ئاوەو هیچی تر.

30 بەنداو دروست دەکرێن

چوار ڕووباری سەرەکی کە بریتین لەزێی گەورە، زێی بچووك، سیروان، ئاڵوون لەخاکی ئێرانەوە دەڕژنەوە ناو هەرێمی کوردستانەوە. ئێستا لەسەر پارێزگای ئەم هەرێمە، سێ بەنداوی سەرەکی هەن (دوکان، دەربەندیخان، دهۆك) لەگەڵ هەشت بەنداوی بچووكو 65 ئێستێرك (پەند) کە لەبەنداو بچووکترەو ئاوی تێدا گل دەدرێتەوە. هەروەها ئێستا پڕۆژەی 30 بەندەوی دیکەی گەورەو بچووك لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە لەژێر جێبەجێکردنان.
بەنداوی دەربەندیخانو دوکان لەپارێزگای سلێمانی، توانای دابینکردنی ئاوی شیرنیان هەیە بۆ ڕووبەرێکی زۆری هەرێمە عەرەبییەکانی عیراق، بۆیە لەهەر ناکۆکییەکی سیاسی نێوان بەغداو

هەولێردا، هەرەمی کوردستان دەتوانێ وەکو کارتێکی سیاسی ئاوێ بە کاربێنێو تەنگ بە بەغدا هەڵبچنێ. بەپێی راپۆرتێکی سایتی نیقاش هەرچەندە لەهەرەمی کوردستان ئاو هەموو سەرچاوەو کارەزانێ هەن، بەڵام شارەزایان دەڵێن سەرباری هەوڵەکان بۆ دروستکردنی بەنداوی تازە، وەکو پێویستە کەڵك لەو ئاوە زۆرە وەرنەگیراوە کە لەکوردستان هەیەو ساڵانە ملیاران لیتر ئاو بە فیڕۆ دەچێ.
ئەکرەم ئەحمەد بەڕێوەبەری گشتی بەنداوو کەڵگانی ئاوی کوردستان ڕایگەیاند، ئاو بەنداوانەی کە ئێستا لەهەرەمی کوردستاندا هەن، توانای گلدانەوەی نزیکەی ٥٠٠ ملیۆن مەتر سێجا ئاوییان هەیەو مەترسی هەرەسهێنەکی بەردەم ئاو بەنداوانە، دروستکردنی بەنداوە لەوماتانی ئێرانو تورکیا کە بەشی هەرەزەری ئاوی کوردستان لەو سەرچاوانەوە دەژێن.

وشکبوونی سەرچاوەکانی ئاو

کەماری ئیسلامی ئێران لەپارێزگاکانی سنەو کرماشان لەکوردستانی ئێران، خەریکی دروستکردنی زیاد لەسێ بەنداوو تونێلی گەورەن، بەتەواوبوونی ئاو بەنداوو تونێلانە، ئاوی کوردستانیش دەکەوێتە بەر مەترسی وشکبوون.
ڕەحمان خانی بەڕێوەبەری بەنداوی دەربەندیخان هۆشداری ئاوی ئەداوە، دوای تەواوبوونی ئاو بەنداوانە، سێ لەسەر چواری ئاوی ئەدەریاچەی دەربەندیخان کەم دەکات کە ئەمەیش بەکەمی زۆرە بۆ بەنداوی پێ بایخی دەربەندیخان.
کاروان عوسمان ساحیبقران هەڵگری بڕوانامەی ماستەرە لەبواری جیۆلۆجیو ئاوی ژێر زەوی. گەشبینە بڕوای هەرەمی کوردستان لەو مەترسیانەی لەداهاتوو لەسەر ئاو دروست دەبن، زۆر ناکەوێتە بەر مەترسی. چونکە ئەم هەرەمە بە خەی توانای دابینکردنی ئاوی شیرینی هەیەو پێویستی بەو نییە لەوماتانەوە بێ هاوردە بکرێت.
ساحیبقران وتی: «کوردستان بەگشتی لەتورکیاو ئێرانو عیراقیش، بە خێیان سەرچاوەی گەورەی دابینکردنی ئاوی شیرینن، بەرچاوترین سەرچاوە دیجلەو فوراتە کە ئێستا لەبن دەستی تورکیادان. هەرەمی کوردستانیش بە خەی سەدان هەزار سەرچاوەو کانیاوی هەیە کە توانای دابینکردنی بەکەمی زۆر ئاویان هەیە. ئەم هەرەمە وەکو ئیسرائیلو ئوردن نییە تا ئاو هاوردە بکات. بەکەو دەتوانێ ئاو بە بەشکەی زۆری عیراقیش دابین بکات».

مامەڵەکردنی ژیرانە

کاروان وتیشی: «بەڵام گرنگ ئەوەیە بە ژیرانە مامەڵە لەگەڵ ئەو سەرچاوەو کانیاوە زۆرانەدا بکرێتو لەبەندەوو (پەند)دا کە بکرێنەوو بەسیاستێکی ژیرانە کۆنکی لەوەر بگیرێت. ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان بباشی مامەڵە لەگەڵ ئەو سەرچاوانەدا بکات، سبەینێ دەتوانێ بە فشاری سیاسی لەگەڵ حکومەتی عیراقدا بکاریبهێنێ».
ئێستا ئەم هەرەمە خاوەنی ١٢ بەنداوی گەورەو بچووکەو زیاتر لە ٣٠ بەنداوی دیکە لەکاتی جێبەجێکردنەو دروستکردندانەو تاچەند ساڵی داهاتووش دەبێتە خاوەنی ٤١ بەندەاوی جۆربەجۆرو هەروەها ٦٠ ئێستڕك (پەند) کە لەبەنداو گچکە ترەو ئاوی تێدا گلدەرێتەوە. ٥ وەك هەندێ لەچاودێران دەڵێن ئەمانە ژمارەو ڕژێیکی باشن بە ئاوەی هەرەمی کوردستان لەو شێوەی پێشبینی دەکرێت لەسەر مەسەگەرکردنی ئاو بەرپابێت، بەچەکێکی بەهێزەوە بەرگریی بکات.

دوور ناخایەنێت جەنگی ئاو باوکی جەنگەکان دەبێت، ئەو جەنگە جەنگەکی ئاینی، مەزهەبی، ئایدۆلۆژی، فراوانخوازی(خاک) نابێت، بەڵکو جەنگەکە شەرعیەت لە تێنوەتی وەردەگرێت، ئەو جەنگە هێزەکەی سەد بەرامبەری ئەو هێزە دەبێت کەخوداکان و ئایدۆلۆجیاکان بە هشتنی خوێنی ئەوانی تر بە جەنگاوەرەکانیان دەیبەخشن.جەنگێك کە تیایدا مرۆڤەکان لەپێناوەدا شەهیدەکەن بە ویژدانێکی ئاسودەوە، وەك چۆن پێنگێك ئاسکێك قوت دەدات و هیچ مەسەلەیەکی ئەخلاقیش لەگەڵدا نییە!چونکە ئەگەر بە جەنگەکانی ئابردوو بدەیلەك هەبوبێت، کە لەسەر بەدەستهێنانی خاک یا نەوت بووبێتن، ئەوا شتێکی ئاو، شتێکە ئێگەی دووەمی نییە ،بەنمونە ئەگەر نەوت تەواو ببێت ، ئەوا ئەتوانرێ سود لەسەرچاوەیەکی تر وەربگیرێت، وەك وزەی خۆر، بەڵام کەم بونی ئاو سەرچاوەیەکە بەدیلی نییە .
ئەگەرچی ئاو زیاتر لە ٧٠%ی گۆی زەوی داپۆشیوە، بەڵام٩٧ %ی ئاوی دەریاو زەریاکانە و بەکەڵکی خواردنەوە نایەت و لە٣ %ی بەخواردنەوە دەشێ و سازگارە. دیسان ئەم ڕژێ سازگارەش بەشەویکی یەکسان دابەش نەبووە، بەیە ئەو وەتانەی کە ڕژێیکی کەمئاوی سازگاریان هەیە، دەبێ پارەیکی زۆر خەرج بکەن بە دەستخستنی ئاوی سازگار و پاککردنەوەی لە ئاوی سوێر.
لەئێستادا بە هەی کەم ئاوی،یان نەبونی ئاوی خاوێن لە هەر دەقیقەیەکدا -٧-کەس دەمرن،بە پێی ئاماری (سندوقی گەشە پێدانی نەتەوەیەکگرتووەکان)،١٨%ی دانیشتوانی جیهان ئاوی خاوێنیان دەست ناکەوێت و پێشبینی دەکەن بەساڵی(٢٠٢٥)ڕێژەکە بەرزببێتەوە بە لەسەدا سی و سێ ،واتە یەک لەسەر سێی دانیشتوانی

جیهان.

بەیەکەم شارەزایان دەڵێن"سەدەی بیست ویەک، سەدەی ئاو دەبێت" و ئاو وەک بزوێنەری جەنگ بەخەرایی جێگای نەوت دەگرێتەوە. ئێستا جیهان لەڵەواری جەنگی ئاودایە، وەڵێ جەنگی ئاو جەنگێکی پەنهانە و زەربەی کەشمەکەش و ئاڵۆزییەکان لەنێوان دەوڵەتان پەیوەندی بەدەست بەسەرداگرتی سەرچاوەکانی ئاوەوە هەیە و لەپێنجا ساڵی ڕابردو ٣٠٠ حاڵەتی گرژی لەنێوان دەوڵەتان ڕوویداوە.
لەهەمانکاتدا سەدەی بیست ویەک سەدەی بەنداویشە ، وەتان لە پشبەکەیەکی مەزندان بەدەستگرتن بەسەر ئاوی ڕووبارەکاندا و ئەمەش دەبێتە هۆی ڕودانی جەنگی ئاو.
بۆچی دەڵێن سەدەی دروستکردنی بەنداوگەورەکان دەبێت؟چونکە ئەو بەنداوانە کە بەرزییان لە ١٥میتر زیاترە تائێستا(٤٠٠٠)بەنداوی گەورە دروستکراوە لەجیهاندا، بەڵام لەئێستادا ٤٥٠٠٠هەزار سەد لەجیهاندا پڕۆژەی پشنیارکراون و یاخود کاریان تێدادەکرێت و لە پێنجاساڵی ڕا بردودا ٨٠ ملیۆن کەس بەهۆی دروستکردنی بەنداوەکان گوندەکانیان چۆڵکردووە. لەگەڵ کەمتر بونی ئاو کەشمەکەشەکان زیاتر دەبن و دەمامکی شەڕی ئاو لادەدرێت .
لەئێستادا لەکیشوەر(قارە)ی ئاسیادا هەریەکە لە وەتانی(چین ،نیپاڵ، هیند، بەنگلادش)کەشیان لەنێواندایە لەسەر دەستگرتن بەسەر ئاوی ئەو ڕووبارانەی لە چیای (هیمالایا)وە سەرچاوەدەگرن.
لە ئەفریقا کەشی دەستگرتن بە سەر سەچاوەکانی ئاودا لەنێوان(کینیا،سومال، نیجیریا ،مالی و چاد)دا هەیە.

کەشی کەمبونی ئاو، بەتایبەت ئاوی خاوێن کەشێکی جیهانییە، نەک تەنها پەیوەندی بە ئاسیا و ئەفریقاوە هەبێت،یاخود بە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستەوە.
بەڵام ئەوەی کەشەکەی قورتکردەتەوە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باکوری ئەفریقا ئەوەیە، کە ١%ی ئاوی سازگار لەم ناوچانە هەیە لەکاتێکدا لە 0%ی دانیشتوانی جیهانی هەیە. شەڕی دەست بەسەرداگرتنی سەرچاوەکانی ئاو دەمەکەدەستی پێکردووە.ئەگەری ئەوە هەیە کە لە داهاتوودا ئیسرائیل و تورکیا هەکاری هەگیرسانی جەنگی ئاوبن. لەهەمانکاتدا براوەشبن. هەریەک لەم دو وەتە (ئیسرائیل و تورکیا) دەمەکە یاریەکیان دەست پێکردوە و توانیویانە، لەم مەیدانەدا ئاسپی خێیان تاوبدەن. ئیسرائیل – کە بە دەوڵەتی تینوی ئاو ناوی دەرکردوە، لەبەرئاوەی ٢/١ی ئاوی ئەم وەتە هی خۆی نییە و ناکۆتە ناو سنوری دەوڵەتەکەی. بەیە (ئیسرائیل) لەدوای شەڕی

شەش رۆژە (ساڵی ١٩٦٧)، دەستی بەسەر سەرچاوەی ئاوی بەرزایەکانی جەلان(لە سووریە) داگرتوە، کەسەر چاوەی ئوباری ئەردەنە.هەروەها تورکیاش بەدروستکردنی "پڕۆژەی گاپ" (کە دروست کردنی ژمارەک بەندئاوە) شڕەی ئاوی دەستپێکردووە کە پڕۆژەی ئاتاتورکە لەسیەکانی سەدەی ڕابردوو.بەپێی لێکۆڵینەوەیەکی خوێندکارانی سیاسیەستی کورد لە ئەوروپا (سەکسە) وڵاتی تورکیا لە ناوەڕاستی حەفتاکانەوە کار لەسەر پڕۆژەی خاروی ئێنادۆ دەکات کە بە (گاپ) ناسراوە. ئەم پڕۆژە گەورەیە پێکهاتوە لە ٢١ بەنداو، ١٧ وێستگەی بەرهەمهێنانی کارەبا، ٣٠ی سیستەمی ئاودێری، لە ١٣ پڕۆژە پێکهاتوە، کە بەتەهای ژێرئاوکەوتنی ١٥٥ گوند و کەم کردنەوەی سەوزایی و لەناوچونی ٥ ملیۆن سەر مەڕ و ٢ ملیۆن سەر بزن .
بەگومان ئەم پڕۆژەیە دەبێتە هۆی پاراستنی ئاسایشی نێتەوەیی تورک، لەسەر حیسابی نێتەوەی کورد و دروستکردنی مەترسی ئاسایشی نێتەوەی بە گەلی کورد لە داهاتودا.
لەگەڵ ئەوەی خواست بۆ ئاوی خاوێن زیاد دەکات و ڕۆژ بەڕۆژ ژمارەی دانیشتوان لەزیاد بوندایە و بەشێکی خاکی وڵاتان مەترسی بەبیابان بونی لەدەکرێت و ڕۆژی ئاویش بەڕەبەر کەم دەکات؛ بەڵێ تادێت لەمەترسی شڕەی ئاو نزیک دەبینەوە و ڕەنگە لە ئایندەدا ببیتە هۆی پێکدادانی چەکداری و شڕەکی خوێناوی و کارەساتی مرۆیی گەورەی لێبکەوێتەوە.

ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لەنێوان "زەڕەی ڕەش" و "زەڕی سپی"دا

مەبەست لە زەڕەی ڕەش و زەڕەی سپی لە نەوت و (ئاو)ە . وەک دەزانین کێشمەکێشەو جەنگەکانی ڕابردو ئەگەرچی بە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کارەسات و وێرانی و .. یان بەدواوە بوە، بەڵام "زەڕەی ڕەش" واتا "نەوت" فاکتەری سەرەکی چاوتێبڕینی وڵاتانی ڕۆژئاوا و ئەوروپا بوە، بەرامبەر وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. بەڵام وەک چاودێران پێشبینی دەکەن جەنگ و کێشمەکێشەکانی داهاتو لەنێوان وڵاتانی ڕۆژهەڵات دا، لەسەر زەڕەی سپی دەبێ و پەدەچێ جەنگی خوێناوی لێبکەوێتەوە، نەک لە بەرئاوەی ئەم وڵات یان ئەو وڵات بەتەواوەتی سەربەخۆ، بەهای سامانی (ئاو)ەوە؛ بەڵکو لەبەرئاوەی سەربەخۆیی لەدەست نەدەن و نەخنکێن. واتە کێشە کە لەوە گەورەترە، کە لە راستیدا کێشەی مان و نەمانە.
ئاخۆ کورد لەکوێی شڕەی ئاودایە؟چی کردووە و چ ستراتیجێکی هەیە بەجەنگی ئاو؟ ئاوەش کاتێک بایەخی هەیە کە بزانین دوو ڕووباری گەورەی ناوچەکە (دیجلە و فورات) لە کوردستان و شاخەکانی

کوردستانەوە سەرچاوە دەگرن.

سەرچاوەکان :

- کوردستانی نوێ ،اپۆرتی : هەڵۆ یاسین .
- سایتی هەڵوێست: جەنگی ئاو ..نوسینی ..محمود عبدوڵا .

دە بەت ترافیکی سوور بە ووی پارتی و یە کێتی هە بکرێت … بەستون کافرێشی

لە دوای مەژووی ڕاپەڕینەکەی گەلی کورد لە ساڵی ١٩٩١ لە باشووری کوردستان و پێکهێنانی پەرلەمان و دامەزراندنی حوکمەتی هەرێمی کوردستان لە لایەن سەرجەم لایەنە سیاسیەکانی کوردستان هەر لە سەرەتاوە بە ڕەوبردن و دەسەڵاتەکان لە لایەن دووهەزی سیاسیەوە پاوان کران ، هیچ شتێک نەما بەرامبەر بە یەکتری و بەرامبەر بە هاوڵاتیان و دەستکەوتەکانی گەلی کوردستان نەیکەن ئەوانیش یەکێتی و پارتی بوون ، ئەم دوو پارتە بە هەی ململانێ و دژبەیەک و پێرەوکردنی سیاسەتی چەوتانە وە باردۆخی هەرێمی کوردستانیان بە ڕەو ناسەقام گیری و نائارامی برد ، لە یەکەم هەنگاوی ئەم دوو لایەنە و لە یەکەم بەرجەستەکردنی پرسەی دیموکراتی کە دروست کردنی پەرلەمان و هەڵبژاردن بوو ، لە بەر هەزم نەکردنی ئەنجامی پرسەکە و قبوڵ نەکردنی یەکتری وەک براگەورە کەوتنە ململانێ و گرتنەیەخۆ و گەردنەیەکتری ، یەکەم هەنگاویشیان بریتی بوو لە بەرپاکردنی جەنگی ناخۆی کوردستان ، کە بە هەی شەی ناخۆییە وە هەزاران هاوڵاتی نیشتیمانی کردە بەرژەوەندی و خواست و ئارەزووە تاک لایانەی خۆیان ، هەروەها چەندین ماڵ وێرانیان بەسەر ماڵی کوردا هێنا ، لە جیاتی یەک ریزی ماڵی کوردی و دیاری کردنی سنوری کوردستان ماڵی کوردیان پەرت کردو سنوری دەگەڵ هەیان دروست کرد ، ئەمەش کاریگەرهەکاربوو لەسەر دواکەوتن و لەدەستدانی تەواوی دەستکەوتەکانی گەلی کورد لە هەرێمی کوردستان ، ململانێ و هەنگاو

خراپ کانی ئم دووهەزە سیاسی ی ناو کایە ی سیاسی کوردستان پە ڕەی سە ندو باردۆخە کە بە ڕە و لوتکە ی ناجێگیر ی و نائارامی و چە ق بە ستووی بەردە وامی پێدرا تاکو ێیستاش بە ردە وامی هە یە ، بە تایبە تی باردۆخی ناوخۆی و ژیان و گوزەرانی دانیشتوانی کوردستان لە و پێی نائارامی و ناجێگیردا گوزەر دەکات ، چاوەڕوانیەکانی هاوڵاتیش گەیشتۆتە ئادیەک کە هیچ ئومێدی بە چارسەری بە باردۆخە نەماوە ، چونکە پارتی و یە کێتی هیچ شتێک و هیچ هەنگاوێک خراپ نە ماوە نە یکە ن دە رحە ق بە هاوڵاتیانی کورستان هیچ هەنگاوێکی خراپ و دە ست درێژیەک نە ماوە کە دە ربارە ی ژیانی تاک بە تاکی کوردستان نەیکەن ، ئە وە ش مەدلی دەوڵەت داری و بە ڕەوبردنی ئابردوو و ئێستا و داهاتووی پارتی و یە کێتی کە پیادەی دە کە ن ، بە تایبە تیش پشکی شێر لەم جۆرە دە وڵە تداریيە و تێکچونی باردۆخە کە بە ر پارتی دە کە وێت ، چونکە ێوون و ئاشکرایە لای تاک بە تاکی کورد و نەتەوەی کورد لە هە ر چوار پارچەی کوردستان مێژوو گواهیدەری ئەو راستی یە کە مێژووی پارتی لەوان لەوە لە شەری برا کوژی و خوێن رشتن و دزین و بە تاڵان بردن و سەروەت و سامانی میللەت و قەرخ کردنی دەسەلات و شکستپێهێنانی شەرش و بزتنەوەی رزگاریخوازی گە لی کورد و لێکترزانی ماڵی کورد ، هیچ سەرکەوتنێک و دەست کەوتێکی نەتەوەیی و نیشتیمانی لە مێژووی پارتیدا نابینیت. لە رابردو و ئێستاشدا پارتی هێکاری سە رە کی تێکچون و ئاوەزبوون و خراپ بوونی ژیان و گوزەرانی هاوڵاتیانە ، چونکە ئەگەر بەین باس لە دە وڵە تداری پارتی لە دوای راپە ڕینە وە بکە ین گواهیدەر دە بن ، کە پارتی هێکاری سە رەکی بو تێکچونی باردۆخە کە ، ڕاستیێکان ێوون ئاشکرایە کە پارتی:

1. ١ – لە یە کە م هە نگاویدا لە گە ڵ یە کێتی پێکە وە شە ری برا کوژیان بەرپا کرد و دواتر دە ست بە سە رگرتنی داهاتی گومرگی ابراهیم خە لیل.
2. ٢-پارچە پارچە کردنی هە رەمی کوردستان و دانانی سنوری دەگمە نێ پێکە وە لەگەڵ یە کێتی ..
3. ٣-بەرپاکردنی شەڕی براکوژی لە گە ڵ پارتی پارێزگاران کوردستان .
4. ٤-بوونە سوورە ی بەر لەشکر و سوپای عێراق بە سەرپەرلەمانی کوردستان کە دوژمنی سەرسەختی گە لی کوردە لە باشوری کوردستان.
5. ٥-دوبارە بوونە سوورەی بەر لەشکری تورکیا و هێنانی سوپای تورکیا بە ناو خاکی کوردستان کە دوژمنی سەرسەختی دێزی خە باتی نە تە وە ی کوردە.

6. دەرکردن و دەربەدەرکردن لە ماڵ و شوێنی نیشتەجێبوونی خەیان وهەڕەشە و بە دیل گرتن وزیندانی و کوشتنی لایەنگرانی یەکێتی لە هەولێرو کە بە هەمان شێوەیە کێتیش ئێ و سیاسەتێ ی ئێ نجامدا لەزەنی خۆی، کە ئامانجی سیاسەتی (تەرحیل و تەبعیس)ی رژێمی رووخاوی سەدام بوو ، کە ئامانیش کردیان.
7. -فەاندن و کوشتن وکپکردنی دەنگی ئازاد و ناڕازایەتیەکان لە هەردوو زۆنی زەرد و سەوزدا بە تایبەت لە زۆنی زەرد.
8. -هەوڵشکردن و فەاندن و کوشتنی رۆژنامەنووسانی ئازاد و دواتر دارشتنی سیناریۆی ناپاجێ و تەمەت دروست کردنی ناڕەوا بۆیان.
9. -هەڕشکردن و سوتاندنی بارەگای لایەنە سیاسیەکانی ئۆپۆزسیون لە زەنگی زەرد.
10. -ساختەکردنی هەڵبژاردنەکان ، کە گەورەترین پرۆسەی دیموکراسیە بۆ دەستا و دەستکردنی دەسەڵات لە نەو گەلانی جیهان .
11. -هەڕش کردنە سەرخۆپیشاندەران و دەنگی ناڕازایی شە قام بە چەک وکوشتن وبریندارکردن و دەستگیرکردن و زیندانی کردنی خۆپیشاندەر بە مناڵ و گەنج و ژن و پیاو و گاڵتە پێ کردن بە هەست و داوا و مافە رەواکانیان.
12. – دابە شکاری و قەرخ کردن و پاوانکردنی سەرجەم جومگە گرنگەکانی دەسەڵات لە لایەن یەکێتی و پارتی و هەردوو بنە ماڵەوە.
13. شکاندن و هەڕش کردنە سەر مزگەوت و شوێنە ئایینی و لابردن و دوورخستنەوەی مامۆستایانی ئایینی لە کار کانیان لەکەدارکردنی هەستی و تەرکردنی مامۆستای ئایینی کە ئامە هەڵی سوورە لای کەمەوگا.
14. -دزینی نەوت و بە تاڵان بردن و بەهەدەردانی داهات و سەروەت سامانی گشتی ووڵات لە لایەن پارتی و یەکێتی یەوە.
15. بەینی قوتی هاوپاتیان و پیادە کردنی سیستەمی نیوموچە و نەدانی موچە بە پێشمەرگە و فەرمانبەران و هاوپاتیانی کوردستان ، کەمترخەمی و بە باکی لە بەرامبەر بە جەهشتن و کەچی بە لەشاوی گەنجان و بوونە قوربانی ئەو وتوێژە ی کومەگا کە بە هەی بە کار ی و بە ئومیدیەوە ئەو بارودۆخە ناجیگیر و ناسەقام گیری ئەو دوو لایە دروستیان کردووە لە کوردستان.
16. دەرکردن و ناردنەوە ی وە زیرە کانی گەان و دەرکردن و ەگری کردنی سەرەک و ئەندام پەرلەمانکانی لایە ئۆپۆزیسون و هەندە لایە نی تری کوردستان و داخستنی دەرگای پە رمان و شکاندنی

یاسا و حەرەمی پەرلەمان کە ئەویش یەکێکە لە هێزە سووڕکان لای کەمەلگا لە لایەن پارتی و بنە ماڵەی بارزانیەوە.
17. – دەست تێکەڵاو کردن و پێ یوەندی ژێر بە ژێر لەگەڵ دوژمنان و نەیارانی سەرسەختی خەباتی ڕەوای نەتەوەی کورد لە هەڕچوار پارچەی کوردستان.
ئەمە خەرواری مەدەلی دە وڵەتداری پارتی و یەکێتی یە ، ئەوە مەژووی پارتایەتی و دە وڵەتداری پارتی و بنە ماڵەی بە رزانیە لە ڕابردوو لە دوای ڕاپەڕینەوە ، پارتی هەموو سنووڕکان و هێزە سووڕکانی یاسا و کەمەگای شکاند بە بە هیچ بە ربەستێک هیچ بە ربەستێکی ئەو تە نابوو بە ڕێگری کردن لە ی چونکە شەریکێکی بەهێزی هەبوو لە دە وڵەتداریە کە دا هەروەها ش تاکو ئێستاش نە لایەنە سیاسیە کان و نە ڕێکخراوەکانی کەمەگای مەدەنی و نە سەرجەم چین و تێژەکانی کەمەگا بە باوەڕێکی تەکەم و پێکەوە بە یکگرتووی و یەکیەزی ڕێگا لە پارتی و بنە ماڵەی بەرزانی بە نمونەیەک ڕێ لە پارتی لە کایە ی سیاسی بگرن ، ئەوەشی هەبوو تە نها خە لکی نارەزایی شونیک یان چە ند پارێزگا یەک بوو کە زۆنی سەوز دابووە ئە وە ی پارێزگاکانی شیوازی پەرچەکردار بوو بە ئە نجام بووە. بۆیە ئێستا کات و ساتی ئە وە هاتوو ە کە سە رجە م ڕێکخراوە کانی کەمەگای مەدەنی و لایەنە سیاسیەکانی تری ناو کایەی سیاسی هەرێمی کوردستان و سە رجە م چین و تێژە کانی کەمەگا بە گشتی بە یەکەوە بگرنە بەر بە وەستاندنی هە نگاوە خراپە کانی و ئەو جۆرە دەوڵەتداریە ی پارتی و هاوپەیمانەکانی بەرن لەرە ئە و شەوازەتان لەدەوڵەتداریە کەتایی پێ دێت ، ترافیکی سووری هە میشە یی بە هێزی پارتی و بنەماڵەی بەرزانی و شەوکانی ئە وان هە ڵبگیرسێنن ، چیتر ڕێگا بە هە نگا و خراپەکان نەدرێت بە خراپ کردنی باردۆخی سیاسی و ئابووری و کەمەایەتی ناوخە و دەرەکی هەرێمی کوردستان و لە باربردنی دەستکەوتەکانی خەباتی چە ند ساڵە یی گە لی کورد لە باشووری کوردستان.

بەرحەم گەرم داتەدەپشم

ستار ئەحمەد.....

بەیانییە
باسکم لە تەم هەڵدەکەشم
هەور دەکەم بە کراسێك
لە ئاورەشم
پەلی نەرمە بایەك دەگرم
پەم خەشە لە کەشی نەرمی
ژیلە ژنی چیا بمرم
هەنگاوەکانم دەشکێنم
ریچکەیەك لە نوور وەردەدەم
ماچێك لە نەرگز دەسێنم
لەگەڵ شەکرە شیعرو بەفرا
بە تاریکی دەپێچمەوە
شەوێك درەنگ بە تی دێنم
روونا کی مانگ دەچنمەوە
لە تیلەی وردە ئەسرینما
بە تەنیایی و بەداربوونت
لەژوور سەرت دەیسووتێنم
ترست نەبێت لەزرزیان و
دەستی سەرما
بەرحم گەرم داتدەپێشم
چ مەشخەڵکی گوڵەنگە
گەکانی سەراپای لەشم